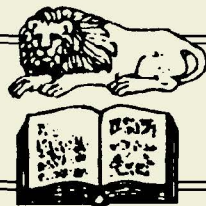

Jeromos füzetek



Bibliatudomány – Bibliaapostolság



35. szám

Húsvét '99

Szent Jeromos Bibliatársulat

« « « Budapest, 1999 » » »

Tartalomjegyzék

Tavaszi (Vágvölgyi Éva rajza)	címlap
Ajánlás	1
Csendes percek (Vágvölgyi Éva)	2
Az egyházatyák Bibliája, a Septuaginta (Vanyó László)	5
<i>Melléklet: Élő Ige Bibliaiskola, 25. óra</i>	[183-188]
Támpontok a csoportos bibliaolvasáshoz (Carlos Mesters)	189
Egzegézés és dogma (Fila Béla)	17
Olvasóink kérdezik (Székely János)	20
»Nézzétek a mezők liliomait...« (Kereszty Zoltán)	23
A Szentírás az életemben [vallomások]	26
Társulatunk életéből	31
Kiadványaink	borító

J e r o m o s f ü z e t e k
Szentírástudományi, bibliaismereti folyóirat
lelképásztorok, hitoktatók, bibliaapostolok számára
ISSN 0866-2207

Szerkeszti, kiadja és terjeszti:

Szent Jeromos Bibliatársulat

B i b l i a k ö z p o n t

1066 Budapest, Teréz krt. 28. I/6 Fax: 312-24-78

Nyitva: hétfő-csütörtök 9-17 * ☎ 332-22-60

A szerkesztőbizottság tagjai:

Székely István, Tarjányi Béla, Vágvölgyi Éva

Felelős szerkesztő: Tarjányi Béla

Nyomda: Gödi Print Kft.



Ajánlás

A Szent Könyv a püspök és papjai kezében olyan, mint az Alfa. Az Omega viszont, ha szabad ezt az apokaliptikus kifejezést használnom, a Szent Kehely minden nap az oltárunkon. A Könyvben Krisztus hangja az, ami visszacseng szívünkben, a Kehelyben pedig Krisztus Vére áll mindig készen a kegyelemre, a kiengesztelésre, az Egyház és az egész világ üdvözítésére. E két sarokpont fogja közre az ábécé összes betűjét, amelyek azonban semmivé válnak, ha nem óvja és tartja őket ez a két végpont: Jézus Szava, amely a Szentírásból szól és a Szent Egyház valamennyi megnyilatkozásából visszhangzik, és Jézus Vére a végső áldozatban, amely a kegyelem és az áldás örök forrása.

Angelo Roncalli velencei pátriárka
(a későbbi XXIII. János pápa)
1956. évi pásztorleveléből

Felmagasztalás és megdicsőülés a kereszten

A halálban megdicsőülni, felemeltetni, felmagasztaltatni – ez vajon azt jelenti, hogy a bűnbeeséskor megtalált ÉN-t elveszítve a halálban visszatalálni, »felemelkedni« Istenhez? Jézus halála és feltámadása nem a fizikai halálról és feltámadásról tanít bennünket.

Önmagam teljes elvesztése: a halál.

Magamat teljesen elveszíteni, hogy valami egészen újat és nem romlandót találjak – ezt mutatja meg Jézus halála és feltámadása.

A régi ember, aki Istentől való elszakíttóságban él, az isteni akarral szemben a saját akaratát keresi – meghal, élete Istenben folytatódik, benne újjászületve az Ő akaratának megvalósításában. Nincs többé két akarat, az emberi belesimul az istenibe.

Halál nélkül nem lehet újjászületni.

Ez bizony nagy baj. Azt jelenti, hogy nincs ügyeskedés, tényleg meg kell halni. Mindaddig, amíg két akarat van, Te nem élsz bennem. Nem lehet Téged is akarni, meg önmagammat is. Vagy – vagy! Ha azt hisszük, hogy két úrnak is szolgálhatunk, becsapjuk magunkat.

Fájdalom

Jó az a szenvedés, amely gyümölcshezó,
Áldott az új életet adó fájdalom.
Ha régi énünk szüntelen meghalása
A Te kereszthaláloddal egyesül,
A szenvedés nem tör össze,
Nem fokozatos megsemmisülésbe visz,
Hanem szüntelen megújulást jelent,
Naponkénti feltámadást egy új életre.

Húsvét

Bűnbeeséskor az ember Istent
Magától egészen a felhőkig lökte,
S mikor látta, hogy
Ott jó messze, fent van,
A szívét elzárta előle.
Elindult a maga útján,
A maga kedve szerint.
Istennek pedig
Fejét lehorgasztva azt mondta:
Kimondhatatlanul hatalmas vagy,
Megnevezhetetlenül fenséges vagy,
Halálnak halálával lakol,
Aki megérint Téged.
Oltárt épített Istennek,
Áldozatot mutatott be Neki,
És szívét gondosan
Zárva tartotta előle.
Aztán megjelent egy férfi,
És beszélni kezdett.
Ő kimondta a Kimondhatatlant,
Ő megnevezte a Megnevezhetetlent,
Ő megérintette a Megközelíthetetlent,
Mégsem halt meg, mégis él!
Lakoljon halálnak halálával,
Majd mi megöljük, mert
Kimondta, megnevezte, megérintette,
A szívét kinyitotta,
A játékot elrontotta,
Lakoljon halálnak halálával!
Megölték, de azt is elrontotta,
Mert a szabályt megszegve
Harmadnapra feltámadt.
Azóta Isten maga jár köztünk
És a szíveket nyitogatja,

De mi nem akarjuk
Kinyitni az ajtót.
Magunkat keressük,
Magunkat akarjuk,
Hát megöljük Őt újra,
Keresztre feszítjük.
De hiába minden,
Mert Ő feltámad,
A szeretet kiolthatatlan
Tüze lobog közöttünk,
Tárjuk ki hát végre
Neki a szívünket.

* * * * *

Szomjazom! – hangzik a szenvedés
Örök kiáltása a kereszten.
Te élő vizet kínáltál nekünk,
És mi ecettel itattunk,
És itatunk ma is minden szenvedőt.
Ez telik tőlünk: ecetes szivacs,
Izsópra tűzve, melytől csak
Meghalni lehet, élni nem.
Szomjazom! – kiált a Föld
És rajta minden,
Nem szavakra, nem tettekre,
Élő vízre szomjazik minden,
Rád szomjazik a világ.
Adj innom, Jézus, hogy
Örök életre szóló vízforrásod
Felfakadjon bennem, és
Öntözhessem, itathassam
Magam körül a világot.
Inni és itatni -
Milyen egyszerűen hangzik,
S valójában az is,
Ha Belőled merítünk.

Havva

Vanyó László

AZ EGYHÁZATYÁK BIBLIÁJA, A SEPTUAGINTA, ÉS A VELE KAPCSOLATOS KÉRDÉSEK

Előadás a Bibliaközpontban 1997. ápr. 9-én.

1. Egy kinyilatkoztatás és több Biblia?

Igen, mert tulajdonképpen három Bibliánk van, a héber, a görög, a latin. Sőt folytathatjuk, hiszen a modern népnyelvi fordítások is mind ezek valamelyikétől függenek. A „biblia” itt természetesen könyvet jelent. A kinyilatkoztatás forrása maga Isten, Jézus Krisztus, letéteményese az Egyház, melynek közvetítő tevékenysége nélkül a Biblia, a Bibliák sem lehetnének a kezünkben. A Biblia is kinyilatkoztatás-közvetítő, nem maga a kinyilatkoztatás, hanem a hagyományozott kinyilatkoztatás normatív, kánoni formája, amely tekintélyét a kanonizáló Egyháznak köszönheti.

Az Egyház azonban nem a héber Ószövetséget adta kezünkbe, hanem annak görög fordítását, a Septuagintát. A görög nyelvű kereszténységnek volt fordított Ószövetsége, volt eredeti görög Újszövetsége. A latin kereszténységnek mindkét Szövetsége fordítás volt, de Ószövetségét is a Septuagintából fordították. A görög Egyháznak nem volt választása az Ószövetséget tekintve, számára adott volt a Septuaginta. A latin Egyház mindkét Szövetséget fordításban kapta, nagyobb szabadságot érzett a 4-5. században, hogy mit válaszson, kitarson a Vetus Latina mellett, vagy Jeromos javított kiadását, vagy az Ószövetség tekintetében a „translatio iuxta hebraeos”-t tegye-e magáévá. A textus massoreticus kontroll-funkciója jelen volt már Órigenész Hexaplájánál, majd szinte kizárólagos kritériummá lett Szent Jeromosnál. Ám Jeromos „iuxta hebraeos” fordítása maradt a tudósok ügye, nem tette magáévá az Egyház. A modern Ószövetség-fordítások viszont mind a textus massoreticusra hivatkoznak.

A fent említett „három Biblia” valójában testvérek, mert az egy kinyilatkoztatás tanúi, csak azzal a különbséggel, hogy a héber biblia interpretációjában nincs jelen az Újszövetség szempontja, míg miután a Septuaginta az Egyház Ószövetsége lett, értelmezésénél figyelembe vették egységét az Újszövetséggel. Ez azonban egyáltalán nem érintette a Septuaginta szövegállományát. A zsidóság is korábban „kanonizálta” a LXX Pentateuchus szövegét,

mint a héber szöveget, amely a görög szöveg kanonizálása után is fejlődésen ment keresztül. A héber kánon jóval később fogalmazódott meg, arról nem is beszélve, hogy mily későn szilárdult meg.

2. A Septuaginta a kutatás középpontjában

A Septuaginta-kutatás azonban az utóbbi évtizedekben jelentősen felfülből. Korábban még a Septuaginta kritikai szövegével volt elfoglalva a kutatás, létrejöttek a kritikai kiadások, amelyek közül némelyek félbemaradtak¹, némelyek még mindig folyamatban vannak. A Sorbonne-on M.Harl munkacsoportja kiadta Mózes öt könyvét monumentális kommentárral „La Bible d'Alexandrie” címmel öt kötetben². Megjelent egy Septuaginta-introductio „La Bible Grecque des Septante du Judaïsme Hellénistique au Christianisme Ancien, Initiation au Christianisme Ancien” címmel³ címmel, amely áttekinthető, rendszerezett összefoglalása az addigi Septuaginta-kutatásoknak. Ezekhez a publikációkhoz felsorakoztathatjuk a Cahiers de Biblia Patristica köteteit⁴. Ehhez kezdett felzárkózni a német nyelvterületen M.Hengel munkacsoportja is⁵. Giancarlo Rinaldi hatalmas szöveggyűjteményt adott ki⁶,

¹ Ilyen a nagy kiadásnak tervezett Cambridge-i kiadás a The Old Testament in Greek, ed. by A.En. Brooke, B.D., N.McLean, Volume I. The Octateuch, Part I, Part 1, Genesis, 1906, Exodus and Leviticus, Part II, 1909, The Numbers and Deuteronomy, Part III, 1911, Joshua, Judges and Ruth, Part IV, 1917, Vol. II, Part I., I and II. Samuel, 1927; II. Part: I and II. Part: I and II. Kings, 1930.; mindmáig érdemes fellapozni H.B. Swete, The Old Testament in Greek köteteit, Cambridge, 1909, 1907, 1905; továbbá az An Introduction to the Old Testament in Greek, with an Appendix containing the Letter of Aristeas, edited by H. Sr J. Thackeray, Cambridge, 1914. Az Ariszteasz-levél kritikai kiadásban megjelent a Sources Chrétiennes-ben is. Az A. Rahlfs által kiadott editio minor, amely 1979-ben második kiadást ért meg, a legnépszerűbb, illetve a legelterjedtebb kiadás.

² Cerf, Paris, 1994, 1989, 1988, 1994, 1992. Ehhez kiegészítésként még meg kell említeni a Selon les Septante, Hommage a Marguerite Harl, sous la direction de G. Dorival et O. Münnich, Cerf, Paris, 1995; M.Harl tanulmányköte: La Langue de Japhet, Quinze études sur la Septante et le Grec des Chrétiens, Cerf, Paris, 1992.

³ M.Harl, G.Dorival, O.Münnich, Cerf, Paris, 1988.

⁴ Lectures anciennes de la Bible, Strasbourg, 1987, Figure du Nouveau Testament chez les Peres, 1991, Le Psautier chez les Peres, 1994. Meg kell jegyezni, hogy nagyszabású lexikográfiai munka a Biblia Patristica eddig megjelent 6 köteté az Editions du CNRS-ben.

⁵ Die Septuaginta zwischen Judentum und Christentum, Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 72, Tübingen, 1994, hrsg. von M.Hengel und A.M. Schwermer; Schriftauslegung im antiken Judentum und im Urchristentum, hrsgg. von M.Hengel und H.Löhr, Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 73, Tübingen, 1994.; Origen's Hexapla and Fragments, ed. by A.Salvesen, Texte und Studien zum Antiken

amelyben összegyűjtötte a görög és latin pogány szerzők referenciáit a görög vagy latin Bibliára.

3. A Septuaginta keletkezésének különböző értelmezései

A Septuaginta kérdését felvetve M. Hengel – Goethét idézve – úgy jellemzi a helyzetet, hogy a filiszter a piacról bekukkant az ott álló gótikus katedrálisba, és megállapítja, hogy ott minden homályos és sötét, és ezzel tovább is folytatja útját. Ezzel jellemzi a biblikus tudomány magatartását a Septuaginta kérdésével kapcsolatban⁷.

Az Őszövetség görög fordítása az ókeresztény egyház történetében elfoglalt alapvető jelentőségű helyéről a modern korban igen méltatlan helyre sülyedt, ennek a folyamatnak minden áldatlan következményével együtt. Vannak kutatási központok, de a sajnálatos tény az, hogy ezeknek eredményei még messze nem érvényesülnek a teológiai oktatás struktúrájában.

A Septuagintát – amelyet szinte a szövegrontás jelképének tekintettek – azért mégis mindenki kéznél tartotta, és időnként belesandított, amikor azt tapasztalta, hogy a héber szöveg korántsem olyan érthető. Miközben abszolút norma lett a „textus massoreticus” – az egyetemi gyakorlat következtében – az Egyházban is, ezt az abszolút normatív szöveget is sok helyen kénytelenek voltak a Septuaginta igénybevételével korrigálni.

Ezt a görög fordítást mindig igen különleges figyelem kísérte.

A fordítás az ókorban „translatio”, „interpretatio”, „commentar”. Ezek a fogalmak nem mindig választhatók el egymástól. A tolmácsolás fogalma vég-eredményben a meturgam tevékenységének produktuma: a targum. A targum helye azonban azok a palesztinai zsinagógák, amelyekben felolvasták a héber szöveget, és a meturgam azt arámra fordította. A fordítás mindig csak rossz lehetett, mert ha szó szerint adta vissza, akkor elárulta a szöveg értelmét, ha attól eltért, akkor azért. A Septuaginta nem ilyen. Ma úgy tűnik, ez igenis igazi értelemben vett fordítás. A későbbi textus massoreticus és a Septuaginta közötti eltérések másként magyarázandók, nem a targumizmusokkal, hanem a héber szöveg későbbi alakulásával, amely tartott egészen kanonizálásáig.

Judentum 58, Papers presented at the Rich Seminar on the Hexapla, Oxford Centre for Hebrew and Jewish Studies, 25 th-3rd August 1994, Tübingen, 1998. M.Rösel: Übersetzung als Vollendung der Auslegung, Studien zur Genesis-Septuaginta, de Gruyter, Beihefte zur Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft, Bd.223, Berlin, 1994.

⁶ Biblia Gentium, Roma, 1989.

⁷ Die Septuaginta zwischen Judentum und Christentum, Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 72, Tübingen, 1994, V. old.

Az Ariszteasz-levél a Kr.e. 2. században írt „irányregény”, amely elbeszéli a Septuaginta keletkezését. Eszerint II. Ptolemaiosz Philadelphosz (285-246) könyvtárosa, Démétriosz Phaleron tanácsára indítványozta a zsidók törvényeinek görögre fordíttatását. Ám, nehogy később hamisítással vádolják, a ravasz könyvtáros azt javasolja az uralkodónak, hogy menesszen küldöttséget Jeruzsálembe a főpaphoz, ajándékokkal, és kérjen tőle kéziratokat és fordítókat. A főpap arannyal írt tekerceket és 70 vagy 72 fordítót küld Alexandriába, ahol ezek a fordítók – csodás körülmények között – külön cellákban hetven nap alatt elkészítik a fordítást, és az ellenőrzésnél kiderül, hogy fordításuk szó szerint egyezik. Ez az „inspirált” fordítás jele.

A levél szerzője az alexandriai kezdeményezésbe bevonja Jeruzsálemet, a fordítás színhelyét azonban Alexandriában adja meg. Ez – eltekintve bizonyos kronológiai nehézségektől – el is fogadható. Az elkészült fordítást az uralkodó ezek után elhelyezteti az alexandriai könyvtárban. Azt tudjuk, hogy ebben a könyvtárban valóban volt „nomoi” feliratú szekció. A Ptolemaidák uralkodó közigazgatási reformja érdekében készítette volna el a fordítást, hogy a „laokritész”, a népbírók vidéken figyelembe tudják venni az egyes etnikumok szokásait. Az Ariszteasz-levélben keverednek a vallási és politikai motívumok a fordítás létrejöttének elbeszélésénél. Ezekből annyi vehető ki, hogy Mózes öt könyvéről volt szó. Az bizonytalan, hogy valóban quadratbetűs tekercek alapján készült-e a fordítás, vagy a görög betűkkel átírt héber szövegből.

A modern kutatás megkérdőjelezi az elbeszélésnek azt a részét, hogy ennyire egy lélegzetvételre készült volna el a LXX-fordítás, és a hetven fordítás ennyire egybehangzó lett volna, hanem felvetik a lehetőséget: talán voltak részfordítások, és ezeket egyesítették később. Ezek a részfordítások azonban már zsinagógális használatban lettek volna, így a mai Septuaginta inkább „redactio” mint „translatio” eredménye. A LXX-fordítás azonban irodalmi műként ennél igényesebb, egységesebb, nem engedi meg ezt a feltételezést.

Zsinagógai felolvasás céljára, vagy jogi tanulmányok céljára készült-e a fordítás? Palesztinában sem értették a hébert, mégis ezen a nyelven olvasták fel a Bibliát, aztán mondatról-mondatra arámra fordították.

Valójában vallási vagy politikai motívumok játszottak közre? Az alexandriai zsidó közösség vallási igénye szülte-e a Septuagintát, vagy a Ptolemaidák politikai érdeke?

Az ókeresztény szerzők az Ariszteasz-levelet követték, és a vallási motívumokat védték zsidó vitapartnereikkel szemben.

Ma már azonban az is kérdés, hogy vajon nem volt-e ugyanúgy érdekelt egy ideig a jeruzsálemi szüenedrion is a görög fordítás elkészültében, mint az

alexandriai hitközség, hiszen a zoltárok fordítását Palesztinából „exportálták” Alexandriába. Ezek ugyanis a jeruzsálemi templom liturgikus énekei voltak, és a leviták voltak érdekeltek görög nyelvre fordításukban. A zoltárokat nem Alexandriában, hanem Palesztinában készítették.

A próféták könyveinek fordítása aztán teljesen áttekinthetetlen terület.

A Jézus Sirák fia könyve szerzőjének unokája azért érkezik Alexandriába nagyapja művének fordítására, mert a LXX fordítás „középszerű”. Ettől kezdve a LXX értékelése a zsidóságnál megváltozik, „lenézik”.

Végül a „hídnak” szánt mű „leszakadt”, nem összekötő kapocs lett, hanem akadály, mert úgy ítélték, hogy ez az izraeliták útját egyengeti a pogányság felé, ezért új görög fordításokat készített a rabbinátus, amely csak a fordított utat tette lehetővé: a visszatérést a kanonizált héber szöveghez.

Az új verziók azonban soha nem lettek olyan elterjedtek, mint a Septuaginta. Miután a rabbinátus mindig Aquila fordítását magasztalta, Justinianus császár ezt írta elő kötelező zsinagogai használatra. A szinte teljesen érthetetlen fordítás a héber szöveg ismeretének feltételezése nélkül tökéletesen használhatatlan volt. Ezek a Septuaginta-utáni recenziók a héber szöveghez való „visszatart” jelentették, arról akarták meggyőzni olvasóikat, hogy a görög szöveg semmiképpen sem élhet önálló életet a héber szöveg nélkül. Amolyan görög konkordanciáknak szánták őket a héber Bibliához.

Ennek ellenére – Aquila fordítását leszámítva – Szümmakhosz és Theodotion görög szövege hemzseg a „homérizmusoktól”, messze jobban kedvez a görög műveltségű olvasó ízlésének, mint a Septuaginta.

4. A Septuaginta a zsidóságban és a kereszténységben

Annál érdekesebb a Septuaginta előélete a zsidóságban belül, még mielőtt kapcsolatba került volna az Újszövetséggel. Ez az előtörténet tart – nagyjából – a Kr.e. 3. századtól a Kr.u. 1. század végéig. Maguk a zsidó források is beszámolnak keletkezéséről, elismerve jelentőségét, fontosságát. A Qumranban előkerült töredékek azt bizonyítják, hogy a Zoltárok könyvét Palesztinában fordították, és „exportálták” a diasporába. Mi volt ennek jelentősége? Az, hogy a Kr.e. 1. században is érdekeltek voltak palesztinai körök abban, hogy olyan, a jeruzsálemi templomi liturgiához kapcsolódó szentírási könyvek is olvashatók legyenek a diasporában, mint a Zoltárok könyve, amely végeredményben levitikus alkotásnak tekinthető. Az Újszövetség által leg többször idézett ószövetségi könyv a Zoltárok könyve! Ez az elismerés azonban lassan mind komorabb látóhatár alá kerül, amit meghatároz a palesztinai és a szórványzsidóság feszültté váló kapcsolata. A kezdetben „inspiráltak” kiáltott fordítás lassan-lassan a „traductor-traditor” gyanújába került.

5. A rabbinátus által kifogásolt helyek

Az „incriminált” helyek közé tartozott a Gen 1,1, mert az „en arkhé” az első helyre került; a Kiv 35-40 fejezetei „meghúzza” közlik a szöveget; a MTörv 6,4 megelőzi a tízparancsolatot, amelyet azonban a Kr.e. 2. századi Nash-papirusz is tanúsít; a MTörv 32,43, Mózes halála, már utalásokat tartalmaz a Zsolt 96,7-re. Ezek eltérések a terjedelem szempontjából. Ezekre az eltérésekre választ adnak a Qumranban előkerült un. „praemassoreticus” szövegek, amelyek azt tanúsítják, hogy a LXX fordítói előtt más héber szövegek voltak. Ezek bizony a LXX görög szövegével egyeznek. Az eltérések irritálóak lettek utólag. Ezek azonban igen hasznosak a bibliakritika, a hellenista zsidóság tanulmányozása, az ókeresztény egyház szempontjából, mert egyrészt a görög nyelv nem tette lehetővé az összes héber árnyalat visszaadását, ami miatt a fordítói beavatkozások lehetnek targum-jellegűek, amennyiben magyarázták a lefordított szövegeket, de a szándékos teológiai interpretáció is vezethetett fordítási különbségekre, amikor a fordító azt a jelentést akarta kifejezni, amelyet az ő korában a zsidó hit adott a szentírási helynek. Ám azt is tudjuk, hogy az írástudók is eszközöltek szövegjavításokat az „eretnekek” (keresztények) miatt: 1 Kir (1 Sám) 3,13: Héli fiai „átkot mondtak (lahem) neki”, a Septuaginta és az írástudók azt mondják: „átkozták Isten”. A profanizálás miatt kivették Isten nevét a szövegből. Ter 18,22: „És az Úr Ábrahám előtt állt”, javították: „És Ábrahám még mindig az Úr előtt állt”. A LXX ezt az utóbbit hozza. A MTörv 32,8-9 mondja: „a Magasságbeli meghatározta a népek területét Izrael fiainak száma szerint”. Ezt a LXX is javítva közli: „Isten angyalainak száma szerint”.

Vannak-e targumizmusok a Septuagintában? Vannak, amelyek a judaizmusban ismert marginálisokban vannak, amelyeket a qumrani kéziratok is tanúsítanak. Pl. a 3 Kir (1 Kir) 10,22-ben a LXX szerint Tarsis hajói pávákkal és majmokkal vannak megrakodva, míg a textus massoreticus szerint csiszolt és faragott kövekkel.

A LXX visszaszorította az antropomorfizmusokat, amennyiben az „Istennevet” Theossal (az Elohim), Küriossal (a Jahve) fordította, ami alapvető jelentőségű lett az ókeresztény dogmatörténet szempontjából. Ez különösen fontos volt a Zsoltárok- és Izajás könyvénel.

Akadnak a textus massoreticusnak ellentmondó fordítások, amelyek egyegy tagadószt hozzátesznek a szöveghez, vagy elvesznek belőle. Ezek a „kontroverz” fordítások, amelyekre azonban számos példa akad a targumokban is. Ilyen pl. a Ter 37,33, ahol Jákob azt mondja, hogy Józsefet „nem vadállat tépte szét”, miközben a Septuaginta szerint kifejezetten „vadállat tépte szét”. A fordítás háttérében azonban a targum áll, amely a Ter 37,33-at

és a Ter 37,35-öt összhangba kívánta hozni, mely szerint Jákob azért nem akart vigasztalódni, mert tudta, hogy József fia él. Vannak ún. „contradictorius” fordítások, mint az Iz 8,14: „Jahve a szentély és a botlás köve”, amelyet átalakít: „Ő lesz számodra a szentély, és nem olyan lesz, mint a botlás köve”.

Ha a Septuaginta fordítás teológiai jellegű magyarázatait nézzük, akkor felmerül a kérdés, hogy tekinthető-e a Hetvenes fordítás a héber szöveg első kommentárjának? A válasz nagyon nagy megszorításokkal úgy fogalmazható meg, hogy igen, de a fordítás szövegén eszközölt javítások nem alexandriai eredetűek voltak, viszont az alexandriai olvasóknak szóltak. Ezek a beavatkozások a görög fordítás szövegébe már nem a magyarázást célozták, hanem a megfeleltetést az aktuális héber szövegnek. A legtöbb ilyen „beavatkozást” Izajás könyve és a 12 kis próféta „szenvetde el”, amelyeknek szövegében a legdrágább kulcskifejezések voltak olvashatók, mint az „üdvösség”, „királyság”, „hit”. Például: az Iz 19,16-25-ben a próféta a textus massoreticus szerint Asszírria és Egyiptom megtéréséről beszél, minek következtében Isten a föld egyetemes békéjét biztosítja. A textus massoreticus szerint: „És a Seregek Ura így fog áldást mondani: „Áldott legyen az én egyiptomi népem, kezemnek műve, Asszírria és örökségem, Izrael”. A Septuaginta: „Áldott legyen az én népem, mely Egyiptomban van, és amely Assziriában van, örökségem, Izrael”. Az áldás itt a fogságban, vagy szórványban élő Izraelnek szól. Az Iz 29,22 a textus massoreticus szerint: „Ezért ezt mondja az Úr Jákob házának, az Úr, aki megmentette Ábrahámot”. A Septuaginta szerint: „Így szól az Úr Jákob házához, hogy őt választotta Ábrahám után”. A textus massoreticus tükrözi a midrás-hagyományt, amely szerint Isten megmentette Ábrahámot a kénköves tüzes eső elől. Ez az utalás nincs meg a Septuaginta szövegében. Iz 33,20 a massoreticus szerint: „Tekints Sionra, ünnepeink városára!”. A Septuagintában: „Íme, Sion, üdvösségünk városa!”

Jellegzetes a Hab 3,5, amely hely a pestis (deber) és láz (resef) jöveteléről beszél. A Septuaginta a „deber”-t „dabar”-nak olvasta, ezért Logossal fordította. A Septuaginta egyébként mindig „thanatoszal” fordította a „deber”-t. Nem könnyű megmondani, hogy félreolvasásról volt-e szó, mert a héber szöveg vokalizációjától függött a fordítás. Aquila, Szümmakhosz, a Quinta „halált” olvasott, míg Jeromos, Theodotion a Logoszhoz hasonló szót olvasott a nevezett helyen. Ennek nyomán Irenaeus és Caesareai Euszebiosz az Isten Igéjének az egész világon való elterjedését prófétálaló helyként értelmezték ezt a szöveget.

6. A LXX „messianizmusa”

Mínt hogy a LXX az ókeresztény Egyház által használt Ószövetség lett, felmerült az utólagos gyanú, hogy ennek a görög fordításnak sajátos keresztény színezetű „messianizmusa” van, amely gyanút a görög és héber szöveg eltérései tápláltak. Kutatók is képviselték azt az álláspontot, hogy a Septuaginta egyes helyei hozzájárultak a messiási remények elmélyítéséhez. Azonnal meg kell jegyeznünk, hogy az ilyen helyeknek nem a kereszténység, nem is az alexandriai zsidóság adott messiási tartalmat, hanem a palesztinai, és ennek nyomán a kereszténység.

Ilyen helyek: Zsolt 2,6-8; Iz 52,13-53,12, Szám 24,7(LXX-ban), Dán 7,13-14. Ezek a helyek mind a „szolgáról, az „Emberfiáról”, a „felkentéről” (Krisztosz) szóltak. Azt, hogy a Septuaginta mennyire nem tendenciózusan „messianisztikus” szöveg, a legjobban az bizonyítja, hogy számos helyet, amelyet a palesztinai targumok messiási értelemben fordítottak, a Septuaginta minden messiási színezet nélkül fordított. Ha olyan messiási helyeket találunk a LXX-ban, amelyek nem azok a textus massoreticusban, akkor fel kell tételeznünk, hogy a Septuaginta szövegének megfelelőek voltak a fordítók héber kézírataiban, és utólag módosultak, váltak olyanokká, amilyenek ma a textus massoreticusban. A történészek éppen arra mutatnak rá, hogy a messiási remények pontosan a diaszpóra-zsidóságban fogyatkoztak meg a hellenista korban, miközben Qumran és a palesztinai targumok mutatják, hogy hol lángoltak fel ezek a messiási remények.

Elég néhány példa: Oz 11,1 a TM szerint: „Egyiptomból hívtam fiamat”, ahogyan a Mt 2,15-ben is találjuk. Ezzel szemben a LXX kevesebbet nyújt: „...hívtam fiait”. Iz 9,5 a TM szerint: „csodás tanácsadó, erős Isten, örökkévalóság Atyja, béke fejedelme”, amit a LXX így hoz: „a nagy tanács angyala, mert én békét adok a fejedelmeknek, a békét és az üdvöt neki”. Az Iz 42,1 a TM szerint: „Íme az én szolgám, akit támogatok, választottam, kit kedvel az én lelkem”. A LXX-ban: „Jákob az én szolgám, akit támogatok; Izrael, választottam, akit felkarol a lelkem”. A Mt 12,18 inkább a TM-hoz hasonlóan idézi a szöveget. A Dán 2,22 a TM szerint azt írja, hogy a viláosság Isten előtt van, ami bizonyos zsidó tradíció szerint annyit jelent: a Messiás Isten előtt van. A LXX szerint a „nyugalom” van ott.

7. Az „intertextualitás” jelensége a LXX-ban

Erre a jelenségre G.Dorival tanulmánya⁸ hívja fel a figyelmet Az „intertextualitás” (szövegen belüliség, szövegköziség) annyit jelent, hogy míg

⁸ Les phénomènes d'intertextualité dans le Livre grec des Nombres, „Selon les Septante”.

a Biblia héber könyvei saját külön életüket élték egymás mellett, addig a LXX fordítói számára már egymásutániségben jelentek meg, Mózes öt könyve történeti folytonosságot képviselt, és a fordítók a Kivonulás, a Leviták, a Számok könyvének, a Második Törvénykönyvnek az eseményeit kronológiai rendnek vették, mindig referáltak a korábbi könyvekre, és az eredetileg egyidőben lezajlott események a historia sacra horizontja alatt jelentek meg. Ez a mozzanat igen fontos az ókeresztény exegézis szempontjából, mert hozzájárult az egységes „üdv történet” (oikonomia) fogalmának kialakításához.

Ez „historizáló” tendencia a fordításban, amely jelen volt már a palesztinai targumokban is, csak korántsem olyan mértékben, mint a Septuagintában. Ez a bibliai könyvek közötti keresztreferencia-rendszer bizonyosan magában rejt egy exegetikai principiumot: a Bibliát a Bibliával kell magyarázni. Ez a principium a görög fordításban a szórendi változtatásokban, az igeidők módosításában jelentkezik. Ami esetleg a héber szövegben jelen idő volt, az múlt idővé lett a fordításban a történelmi egymásutániség érzékeltetése miatt.

Érdeemes megállni egy pillanatra a probléma mellett, hogy nem minden héber szót lehetett pontosan visszaadni görögül, mint pl. a „bara” igét, mert a görög „ktizein”, vagy „poiein” inkább az „aszah” jelentésének felelt meg. (Philón sem tudott héberül, csak kulcsszavakat ismert, de ismerte mégis a palesztinai rabbinikus ezoterikus exegézis nézeteit.) A héber és görög szavaknak megvolt a különböző dimenziójuk. Pl. a Ter 1,16-18 a héberben ugyanúgy szól, mint a LXX-ban: „Isten megteremtette a két nagy világitót... parancsolásra...” (phosztéresz eisz arkhasz), az „arkhein” szógyökből ez is levezethető volt: „Isten elhelyezte,....hogy parancsoljanak”. Az „arkhé”, „arkhein” görög szavak jelentéstartománya elég tág⁹. Ezt a nézetet vitatja Ph.Lefebvre¹⁰, mert szerinte az „arkhein” nem az uralmat, hanem a Nap a nappal kezdetét, a Hold pedig az éjszaka kezdetét jelenti. A 136. Zsoltár (LXX 135) 8-9 a Ter 1,16-ot szólaltatja meg, ugyanazt a gondolatot adja vissza. Az időbeli kezdet értelmében vett „arkhé” felcserélődne az uralkodás fogalmával. Ez a görög nyelv alapján lehetséges, de nem lehetséges a héber

Hommage a Marguerite Harl, Cerf, Paris, 1995, 253 kk.

⁹ E.Tov szentelt tanulmányt a kérdésnek, hogy vajon a LXX fogalmi háromdimenziósak-e annak következtében, hogy pl. az eredeti szövegben olvasható szó már a jelenben nem ugyanazt jelenti, ezért eltérhet a hébertől, hogy mert a görög szövegkörnyezetben új jelentést kaphat, a fordítás olvasói maguk tulajdoníthatnak új jelentést egy-egy szónak. Three Dimensions of LXX Words, Revue Biblique, 83, 1976, 529-544. old.

¹⁰ Les Mots de la Septante ont-ils trois dimensions? Phosteres eis archas, Gn 1,16. „Selon les Septante”, Hommage a Marguerite Harl, sous la direction de G.Dorival et O.Munnich, Cerf, Paris, 1995, 299-320. old.

alapján. A görög „arkhé”, „arkhein” magában foglalja mind az időbeli elsőséget, mind a hatalmi elsőséget.

Ezen az alapon igen nehéz a fordítás milyenségét megítélni. Ismét az intertextualitásra bukkanunk. Mert: a Ter 2,3 „arkhein” igéje jól rímel a Ter 2,1-2-ben olvasható „szüntelein”(befejezni, beteljesíteni, összegezni) igével. A Teremtés első hét napjának elbeszélésében hétszer fordul elő az „arkhé”, „arkhein” szó. A LXX-nak igen gazdag a szókincse a világosságra (phósz, phósztér, phauszisz, phainein, amihez megjegyezzük, hogy a görögben a „phósz” hajtott ékezzel „fény”, éles ékezzel azonban „embert” jelent). A „világosság” szó 14-szer fordul elő! Izajásnál (30,26) az újjáteremtés kegyelmi korában a Hold világossága olyan lesz, mint a Napé, a Nap világossága pedig hétszer nagyobb lesz azon a napon! A két „kormányzó” égitest fénye együttesen 14-szer lesz nagyobb! A teremtés hét napjának elbeszélésében pont tizennégyszer fordul elő a „világosság” (phósz) szó. Ez annyit jelent: a Nap és a Hold ugyanúgy fog ragyogni, mint kezdetben, a paradicsomban, a teremtéskor. Az eszkatologikus állapot a 14-es kódszámmal visszaul a kezdeti állapotra. A „világosság” és a „világítók” teremtését megkülönbözteti a szöveg. A világosság teremtése az első napon történik, a világítóké a negyedik napon. Így két kezdet van, a világosságé és a világítóké. A negyedik nap pontosan az első és utolsó nap között foglal helyet. Ezután teremti Isten az embert, akinek életét már meghatározzák a világítók. Az első nap Világosságát Philón¹¹ azonosította a Logossal és a szellemi teremtéssel, amely „túl” van a többi napon, a negyedik nap világítói pedig azonosak az anyagi teremtés kezdeteivel, amelyben már van nappal és éjszaka. Talán ezzel hozhatók kapcsolatba a Péld 8,22-23 patrisztikus korban (az ariánus viták alatt) sokat vitatott versei: „Az Úr teremtett engem útjai kezdetén műveire”. A kérdés az volt, hogy a Bölcsesség kezdetben alapozódott meg, vagy a Bölcsesség volt maga a Kezdet. Ez utóbbi értelmezés is lehetséges, ha a Péld 8,22-23 a Ter 1,1 és a Ter 1,16 kommentárjának tekinthető. Eszerint a Bölcsesség az a Kezdet, amely által a másik kezdetet, a Napot és Holdat megteremtette Isten a negyedik napon.

8. Zsidó és keresztény recenziók

Miután a kifogások mind hangosabbak lettek a LXX ellen, a zsidóság is készítettett új fordításokat, a keresztények pedig ezek kritikus egybevetésével próbálták kivédeni az ellenvetéseket. A zsidóság által megrendelt új görög verziók mind a Kr.u. 2. század termékei. Nem tudtak lemondani a zsinagó-

¹¹ De op.mundi 29-31 és 55.

gákban sem a görög szövegről, de a Hetvenes fordítást sem akarták használni. Aquila, Szümmakhosz, Theodotion verziói közül az elsőt magasztalták a leginkább, amely görög nyelven a leginkább érthetetlen volt.

A magasztalás oka egyszerűen az volt, hogy Aquila nem tekinthető másnak, mint a héber Bibliához készült görög konkordanciának. Ebből a szempontból keresztény szerzők is jól használhatták. Szümmakhosz és Theodotion verziói pedig nagyon is sok nyelvi engedményt tettek a görög szellemiségnek, sokkal „homérizáióbbak”, mint a Septuaginta. Ráadásul Caesareai Eusebiosz Izajás-kommentárjában – rendszerint a Tetrapla mindegyik szövegének idézése után – megállapítja: látszik, hogy ezek a fordítók már az Úr eljövetele után készítették el fordításaikat, mert sokkal pontosabban értették meg a messiási helyeket. Az eredmény a fordítottja lett, mint amit ezektől az új fordításoktól vártak.

Órigenész Hexaplájával két célt kívánt elérni: 1. A LXX megbízható szövegét kívánta rekonstruálni, megtisztítani a másolás során belekerült tévedésektől, hibáktól, hogy érvelni lehessen vele a zsidó ellenvetésekkel szemben, 2. megbízható iskolai „liber textus”-t akart adni növendékei kezébe az alexandriai iskolában. Ez az első keresztény szövegkritikai munka azonban éppen az ellenkező eredményt érte el, mint amit kitűzött. Nem a szövegek kritikai vizsgálatát eredményezte, hanem a szövegek kontaminálását, összeolvasztását. (Ez lett az ókori Merk.) Valójában ma is az a helyzet, hogy a modern tudományos, kritikai szövegkiadások olyan szöveget kínálnak, amely egyetlen kézirat szövegnek sem felel meg. Ez a szövegkritikai munka terén óvatosságra int.

9. Szent Jeromos és a LXX

Úgy is formulázható, hogy Jeromos tévedése a „*veritas hebraica*” volt, amelynek nevében ki akarta iktatni az Egyház használatából a Septuagintát. Munkásságának első szakaszában maga is a LXX alapján javította a latin Biblia szövegét, amit „*emendatio*”-nak nevezett. Példaképe volt Órigenész, aki a héber szöveg alapján akarta javítani a LXX-t. Nem is ellentmondásmentes irodalmi hagyatéka, amelyben azért a homiliákban nem tudott lemondani a LXX-ről, míg felfogása mind radikálisabb lett.

Amíg Órigenész soha nem akarta helyettesíteni a Septuagintát, csak megbízható LXX-szöveget akart rekonstruálni, addig Jeromos sokkal messzebb jutott: a *textus massoreticus* alapján készült latin fordításával akarta kiszorítani mind a *Vetus Latinát*, mind a *Vulgatát*, sőt arra is gondolt, hogy a héberből készült latin fordítását görögre fordítva használni fogják a keleti Egyházban is.

A Vetus Latinán végzett javításai nyomasztóan hatottak rá, mert mindig úgy érezte, harmadkézből kapott szövegen dolgozik. 392-ben adta ki a *Quaestiones Hebraicae in Genesim* c. művét, amely a héberből való fordítás bejelentése és apológiája volt. Ekkor a LXX tekintélyét már teljesen kétségbe vonta, mert nem volt tisztában azzal, hogy még a rabbik sem mondtak le egészen a LXX tanulmányozásáról¹². Szent Ágoston helytelenítette a héberből való fordítás gondolatát, és drámai levelezésbe kezdtek¹³. Ágoston világosan értésére adta Jeromosnak, hogy az elsőség a Vetus Latináé, mert amikor a héber szöveg alapján készített Jónás-könyve fordítása megérkezett Tripolisba, és ott a helyi püspök azt olvastatta fel nagyhét során, a hívek el akarták égetni a fordítást, mert a latin Egyháznak megvan a maga fordítása a LXX szöveg alapján¹⁴.

Jeromos alapvető tévedése az volt, hogy azt hitte, az apostolok és az evangelisták a *textus massoreticus* idézték az újszövetségi Szentírásban, és ebből indult ki. Maga isteni ihletésűnek tekintette a héber szöveget, de csak egyházi jóváhagyást tulajdonított mind a Septuagintának, mind a Vetus Latinának, és ezért gondolta, hogy új inspirált, a héber alapján készült fordítással „ajándékozhatja meg” az Egyházat. Mert az eredetileg filológiai tartalmú „*veritas hebraica*”-t megtöltötte a kanonicitás teológiai tartalmával¹⁵.

10. A LXX ökumenikus kérdés is

Ma számunkra ezek a kérdések nem közömbösek, mert a keleti Egyház a Septuagintát tekinti a kereszténység kanonizált Ószövetségének, miközben a nyugati Egyházban minden új fordítás a héber szöveg alapján készült. Teológiánk és liturgiánk nem a *textus massoreticus*on, hanem a Septuagintán és a Vetus Latinán, Vulgatán nyugszik. Ez mindenekelőtt a tanfejlődésre érvényes állítás. Az ókeresztény egyház Bibliája nem a *textus massoreticus*, hanem a Septuaginta, még akkor is, ha a 4. században számos keresztény szerző a zsidó kánont tartotta, amely a Septuaginta kánon leszűkítését jelentette.

¹² Jeromos munkásságához fontos munkák: J.N.D.Kelly: *Jerome, His Life, Writings and Controversies*, London, 1975; A. Kamesar: *Jerome, Greek Scholarship and the Hebrew Bible, A Study of the Quaestiones Hebraicae in Genesim*, Oxford, 1993; D.Brown: *Vir Trilinguis, A Study in the biblical Exegesis of Saint Jerome*, Kampen, 1992.

¹³ R.Hennings, *Der Briefwechsel zwischen Augustinus und Hieronymus und ihr Streit um den Kanon des Alten Testaments und Auslegung von Gal 2,11-14*, Leiden, Brill, 1994.

¹⁴ *De civ. Dei*, XVIII, 42.

¹⁵ Chr.Markschies: *Hieronymus und die „Hebraica Veritas”*, In: *Die Septuaginta zwischen Judentum und Christentum*, 177-178. old.

Élő Ige

BIBLIAISKOLA

Szent Jeromos Bibliatársulat

A GALATA LEVÉL TÉMÁJA (Gal 1,1-24)

A) Alapgondolat

Nincs más evangélium, mint a kegyelem evangéliuma, melyet Pál nem emberektől kapott, hanem kinyilatkoztatásból, és erre a szolgálatra nem embertől, hanem Istentől kapott meghívást (Gal 1,1-24).

A Galatákhoz írt levél átfogó áttekintést ad Pál apostol addigi életéről, és egyben teológiájának összefoglalása is. Ha csak ez az írás maradt volna ránk, akkor is tudnánk minden lényegeset Pálról. Aki meg akarja őt ismerni, elég ez az egy levél, minden fontos dolog kiderül belőle az apostolról.

Ez az írás a szeretet és az aggódás gyümölcse. Az utókor számára a Pál alapította közösségekkel kapcsolatos sokféle probléma és nehézség, sőt, a szenvedés is nagy áldás, mert nélkülük nem születtek volna meg ezek a levelek. Amint a kagylóban a gyöngyöt a fájdalom hozza létre, úgy ezek a levelek is Pál szenvedésének, küzdelmeinek gyümölcsei.

B) Szentírási szövegek:

Gal 1,1-24; 2 Kor 1,1-2;
1 Tessz 1,1-2
vö. Fil 3,5k; 1 Kor 15,9k

*Címzés és köszöntés***Gal 1,1-5**

1 Pál, aki nem emberektől, nem ember által apostol, hanem Jézus Krisztus és az Atyais-ten által, aki feltámasz-totta őt halottaiból, ² és a velem levő testvérek mindnyájan, Galácia egyházainak. ³ Kegyelem nektek és békeség Istentől, a mi Atyántól, és az Úr Jézus Krisztustól, ⁴ aki feláldozta önmagát bűneinkért, hogy kiragadjon minket a jelen gonosz világból, Istennek és a mi Atyánknak akarata szerint, ⁵ akiknek dicsőség mindörökkön örökké! Ámen.

1 Tessz 1,1-2

1 Pál, Isten akaratából Krisztus Jézus apostola, és Timóteus testvér ² a Kolosszéban élő szent és hívő testvéreknek Krisztusban. Kegyelem nektek és békeség Istentől, a mi Atyántól!

2 Kor 1,1-2

1 Pál, Isten akaratából Krisztus Jézus apostola, és Timóteus testvér, Isten korintusi egyházának, valamint az összes szenteknek, akik egész Achájában vannak. ² Kegyelem nektek és békeség Istentől, a mi Atyántól, és az Úr Jézus Krisztustól!

C) Bevezetés**1. – Nem emberek által lett apostol**

- Az evangélium rövid összefoglalása a 4. versben (Jézus keresztre által és nem saját erőfeszítéseink eredményeként szabadulunk meg)
- A szokásos köszöntés helyett szigorú feddés (csodálkozom – nincs más evangélium)

2 Embereknek igyekszem-e tetszeni?

2/1 Az ellenfelek Pálnak szemmel láthatóan azt vetették a szemére, hogy a zsidó törvények alóli szabadságot csak azért hirdeti, hogy az emberek életét kényelmesebbé tegye, és így ő könnyebben érjen el eredményeket a hittérítésben. Pál leszögezi: nem az emberi lustaságnak és kényelemnek engedek, amikor a törvénytől megszabadított evangéliumot hirdetem, hanem Krisztusnak szolgálok, és engedelmeskedem annak a megbízásnak, amit Istentől kaptam.

2/2 Evangélium - nem emberektől, hanem kinyilatkoztatásból

– Pál rámutat, hogy ő az általa hirdetett, törvénytől megszabadított evangéliumot Istentől kapta, mégpedig akkor, amikor Isten „bennem” a Fiát kinyilatkoztatta. Pál tehát itt az ő Damaszkuszban kapott, az egész további életét meghatározó, központi Krisztus-tapasztalatára emlékezik (amelyet ő itt mint belső élményt értelmez). Ennek során nyilvánvalóvá lett számára, hogy éppen az a Jézus, akit a törvény alá vetve keresztre feszítettek és kiátkoztak, akit ő is, mint az isteni törvény veszedelmes ellenségét üldözött, az az Isten Fia. Ha pedig ez így van, akkor a törvénynek nem lehet számunkra üdvöhoző ereje.

– Az isteni kinyilatkoztatáshoz nemcsak felismerés kapcsolódik, hanem megbízás is: „hogy hirdessem őt a pogányok között”.

– Pál az ő Krisztussal való találkozását egyenrangúnak tekinti azzal, amikor a Feltámadott a többieknek megjelent. Ezért nem is függ az ő apostolsága a többi apostol tekintélyétől.

– A kinyilatkoztatást, a belőle fakadó felismerést és az általa kapott megbízást Isten Pálra, úgymond akarata ellenére rákényszerítette: ez jele a hitelességnek. Ezért emeli ki annyira azt, hogy korábban mennyire üldözte az Egyházat.

– Pál igehirdetése során saját személye, az ő egész életútja is példázattá válik: Isten ingyen adott kegyelmének élő példájává. Tisztsége és küldetése részét képezi üzenetének: Isten kegyelmi működésének jelei ezek, hirdetik Isten hatalmát, aki a nemlétezőt létre hívja.

2/3 A Pál életében bekövetkezett fordulat, mint az ő üzenetének igazolása

– Pál mint méltatlan kapta meghívását, kizárólag kegyelemből; Gal 1,13-14, vö. Fil 3,5k és 1 Kor 15,9k.

– Pál Krisztus szolgájának tartja magát: a kapott kinyilatkoztatás igazvoltáért életével áll jót. Az általa kapott kinyilatkoztatás végső igazolása így az ő teljes elkötelezettsége és az ezzel együttjáró sokféle szenvedése (lásd 2 Kor 11,23-31).

3. A Galata levél áttekintése

1. A Galata levél témája:
Nincs más evangélium, mint a kegyelem evangéliuma, melyet Pál nem emberektől kapott, hanem kinyilatkoztatásból, és erre a szolgálatra nem embertől, hanem Istentől kapott meghívást (1,12-14).
 - 1.1 Nincs más evangélium: Címzés, köszöntés és a levél indítéka (1,1-9).
 - 1.2 Meghívás az apostolságra: A Pál életében bekövetkezett fordulat mint az „ő evangéliumának” legitimációja (1,10-24).
 - 1.3 A Pál által hirdetett, törvénytől szabad evangélium elismerése a jeruzsálemi apostoli zsinaton (2,1-10).
 - 1.4 Törvénynek való engedelmesség vagy hit: A konfliktus kiújulása Antióchiában (2,11-14).
2. A téma kifejtése:
A hit által és nem a törvényi előírások teljesítése által nyerjük el a megigazulást (2,15-4,31).
 - 2.1 A páli evangélium középpontja: a Krisztusba vetett hit által igazul meg az ember – élet Krisztus halála által (2,15-21).
 - 2.2 Pál emlékezteti a galatákat saját hitbéli tapasztalataikra (3,1-5).
 - 2.3 Pál elvi és teológiai érvelése: Ábrahám hite és az áldás ígérete, a törvény üdvtörténeti szerepe (3,6-25).
 - 2.4 Pál összegzi a végeredményt: hit és istenfiúság – a Fiú Lelke által válunk fogadott fiakká (3,26-4,7).
 - 2.5 Figyelmeztetés a szolgaságba való visszaesésre (4,8-20).
 - 2.6 Az Írás tanúsága (4,21-31).
3. A páli evangélium következménye:
A hit a törvény szolgasága alól felszabadít a Lélekben való életre és a szeretetben való szolgálatra (5,1-6,10).
 - 3.1 Szabadság vagy szolgaság: az újabb téma bevezetése (5,1-12).
 - 3.2 Az új téma kifejtése: ha a Lélek által élünk, akkor a Lélek szerint akarjuk az életünket átalakítani. A szeretet, mint a Lélek gyümölcse (5,1-6,10).
 - 3.3 Konkrét végkövetkeztetés: Krisztus törvénye (6,1-10).
4. A levél összefoglalása:
Befejező szavak: új teremtés Krisztus keresztye által; áldás.

D) Óravázlat

Feladat	Módszer	Eszközök, időtartam
1. Ének: Loyolai Szent Ignác imája.	ének kottából	Énekelj az Úrnak c. dalgyűjtemény, 260. o. 10 perc
2. Nincs más evangélium: A levél kezdetének elemzése (1,1-9).	egyéni szövegösszehasonlítás, csoportos összegzés	egymásmellé helyezett szentírási szövegek, ceruza, tábla, kréta 30 perc
A jellegzetes hangsúlyok ki-domborítása a levél kezdetében más levélkezdetekkel való összehasonlítás útján (1 Tessz 1,1-2; 2 Kor 1,1-3).		
Kérdések a szöveg feldolgozásához:		
– Milyen jellegzetes hangsúlyok tűnnek elő a Galata levél kezdetének összehasonlítása során?		
– Milyen következtetést lehet levonni ezekből a jellegzetes hangsúlyokból a közösség helyzetére és Pál szándékára vonatkozóan?		
Ld. Bevezetés 1.		
3. Ezeknek a hangsúlyoknak a feltételezhető háttere.	az óravezető előadása	jegyzetfüzet, ceruza 10 perc
Összefüggés azzal a vitával, amely az apostoli zsinaton zajlott (ld. JerFüz 29-30. sz.) közte és az antióchiaiak között (Gal 2,1-14).		

4. Az apostol életében bekövetkezett fordulat, mint az „ő” evangéliumának legitimációja (1,10-24).

Befejező kérdések a páros beszélgetéshez: – Az ellenfelek milyen szemrehányásaival és rágalmaival kellett Pálnak vitába szállnia?

– Hogyan védekezett Pál ellenük?

– Miért hangsúlyozza olyan nagyon, hogy ő az evangéliumát kinyilatkoztatás által kapta?

– Mit ért ő kinyilatkoztatás alatt?

– Mit válaszol a szemrehányásra, a kinyilatkoztatásra való hivatkozással? A kritikát akarja visszautasítani?

– Miért hivatkozik olyan nagy hangsúllyal arra, hogy ő korábban elcsántan üldözte az Egyházat?

Ld. Bevezetés 2/3.

5. A Galata levél áttekintése, ld. Bevezetés 3.

páros beszélgetés, csoportos összegzés

szentírási szöveg, tábla, kréta, jegyzetfüzet, ceruza
30 perc

6. Befejező ima, ének.

az óravezető előadása

szentírási szöveg, tábla, kréta, jegyzetfüzet, ceruza
30 perc

spontán ima, ének

gyertya, kotta
10 perc

A Szent Jeromos Bibliatársulat budapesti Központjában hitoktatók és érdeklődők részvételével „Élő Ige” címmel **bibliaiskola** működik. Az órákat októbertől májusig minden hónap első hétfőjén du. 5-7-ig tartjuk. A kidolgozott anyagot folyamatosan közreadjuk a Jeromos füzetek állandó mellékleteként. Jelen füzetünk a huszonötödik óra anyagát tartalmazza.

A sorozatot szeretettel ajánljuk füzetünk Olvasóinak figyelmébe, abban a reményben, hogy sok aktív lelkipásztor és hitoktató számára segítséget fog jelenteni.

Budapest, 1999. március.

Szeretettel:

Vágvölgyi Éva óravezető

Gelley Anna munkatárs, Tarjányi Béla szakmai vezető

Carlos Mesters

Támpontok a csoportos bibliaolvasáshoz

»*Én azért jöttem, hogy életük legyen és bőségben legyen*« (Jn 10,10).

Az előző számmainkban megkezdett sorozat folytatása: a Jn 4,1-42 csoportos feldolgozása különböző módokon. Fordította Székely István.

IV. NEGYEDIK MEGKÖZELÍTÉSI IRÁNY: AZ EVANGÉLIZÁLÁS MINT AZ ÉLET FORRÁSA ANNAK SZÁMÁRA, AKIT EVANGÉLIZÁLNAK, ÉS ANNAK IS, AKI EVANGÉLIZÁL

1. *Bevezetés:* A jelenlévők köszöntése után imával vagy énekkel hívjuk a Szentlelket, majd tartunk rövid szünetet.

2. *Cél:* Fel kell fedeznünk, hogyan válhat az evangélizáló munka életforrássá, amely segít bennünket keresztyeni küldetésünk tudatosításában. A szöveg bemutatja, hogyan élték meg az első keresztyének Jézus küldetés tudatát: az örömhír hirdetése közben Ő maga is növekedett; így fokozatosan ismerte fel küldetését, valamint hogy azt miként valósíthatja meg.

3. *A magyarázat kulcsa:* A szöveg olvasásakor arra szeretnénk figyelni, hogy miközben az örömhírt átadja a samariai asszonynak, hogyan ismeri fel Jézus is fokozatosan a saját küldetését, hogyan éli meg azt, és hogyan azonosul vele egyre jobban.

4. *A szöveg:* Jn 4,1-42. A felolvasás után tartunk rövid szünetet.

5. *Kérdések:* 5.1 Mihez kapcsolódik Jézus evangélizáló munkája? Mihez kapcsolódik a samariai asszony evangélizáló munkája?

5.2 Mi a tartalma annak az örömhírnek, amit Jézus hirdet a samariai asszonynak? És mi a tartalma annak az örömhírnek, amit az asszony hirdet a samariaiaknak?

5.3 Milyen hatása van az evangélizálásnak a samariai asszonyra, illetve a samariaiakra?

5.4 Mennyiben bírál és miben erősít meg bennünket Jézus evangélizáló módszere?

6. *Kérések:* A szövegből kiinduló spontán könyörgések.

7. *Zsolt 123:* »Szememet hozzád emelem, hozzád, aki a mennyben élsz.«

Gyakorlati tanácsok:

a/ *Kapcsolódási pont:* Az örömhír hirdetésében Jézus mindennapi eseményekből indul ki: kút, útonlét, munka. Az anyagi körülményekkel kezd: szomjúságával és fáradtságával. Ezen adottságok kapcsán próbál beszédbe elegyedni az asszonnyal (5-8.v.).

b/ *Tartalom:* Jézus rábírja az asszonyt, hogy gondolja át saját életét, és vegyen észre abban egy mélyebb irányulást. Segít neki, hogy felfedezze életében az evangéliumot (14.v.). A Jézus által hirdetett örömhír tartalma az a kinyilatkoztatás, hogy maga Jézus az élet forrása, s hogy ez a forrás az asszony belsejében is felszökellhet. Minthogy így magában hordja ezt a forrást, imádkozhatja Istent bárhol, mégpedig »lélekben és igazságban« (23.v.).

c/ *A beszélgetés menete:* A beszélgetés, azaz az evangélizálás folyamán Jézus is változást él át. Az asszonnyal folytatott párbeszéd közben megfelelnek saját éhségéről és szomjúságáról, és tudatosul benne az Atya akarata, amely ekkor lesz nyilvánvaló előtte (31-34.v.).

d/ *Feltétel:* Feltűnhet, mennyire bízunk Jézus azokban az emberekben, akiket evangélizálni szeretne. Egyáltalán nem fél kinyilatkoztatni az asszonnyal, hogy ő a Messiás (26.v.). A János-evangéliumban a szamariai asszony az első olyan személy, aki ezt a kinyilatkoztatást kapja.

e/ *Eredmény:* A beszélgetés végén az asszony a kútnál hagyja edényét, és víz nélkül szalad a városba, mert most már nincs szüksége Jákob kútjának vizére. Éppen most ivott az élet új vizéből, amit Jézus adott neki. Ettől a perctől forrás van benne. Belső tapasztalata van a megbocsátásról; nem szorul többé másokra abban, hogy Istent megismerje (vö. Jer 31,34). Rendelkezik olyan vízzel, amit ő nyújthat a város többi lakóinak.

f/ *Folytatás:* Miután Jézus evangélizálta az asszonyt, most az asszony evangélizálja saját fiúit és nővéreit. A szamariaiak először az ő tanúságára támaszkodnak (39.v.), később azonban már azért hisznek, mert ők maguk 'láttak' (42.v.). Első tanítványainak Jézus azt mondta: »Gyertek, és nézzétek meg!« Ugyanezt mondja most a szamariai asszony is: »Gyertek, lássátok!«

A szamariai asszony örömhirdetésének módja is hasonlít ahhoz, ahogyan Jézus hirdeti az örömhírt. Ez a hirdetés nem valamiféle tanítás átadása, hanem egy találkozás kezdete: »Gyertek és lássátok!«

g/ *Példakép:* A tanítványok a városba mentek, és senkit nem térítettek meg; az asszony hazamegy, és megtéríti az egész várost. Ezzel példát ad a tanítványoknak, akik tanulhatnak tőle. (Folytatjuk)

Fila Béla

EGZEGÉZIS ÉS DOGMA

A II. Vatikáni zsinaton az egyház nyilatkozott a kinyilatkoztatásról, ennek írott formájáról, a Szentírásról. Többek között azt állítja, hogy a Szentírás tanulmányozása a hittudomány lelke. Amikor kutatjuk, megfogalmazzuk hitünk szent titkait, akkor ennek a törekvésnek a Szentírás tanulmányozása adja meg örök alapját, rendíthetetlen erejét és állandó megújhdását. Egyszerű és világos a feladat kitűzése, de bonyolult és igen nehéz a megvalósítása. Ténylegesen a dogmatikusok és az egzegéták között, pontosabban a dogma és az egzegézés között ma feszült és nem problémamentes légkör van. Megkísérrelhetjük először a fogalmakat tisztázni, majd meghatározni az egymástól való kölcsönös függőséget, végül rámutatni az állandóan megvalósítandó feladatra.

A teológia, a hittudomány tudományos és módszeres törekvés az Istentől kapott kinyilatkoztatás megismerésére és reflektált kifejtésére. Lényegileg hozzá van kötve a teológia ebben a munkában Isten kinyilatkoztatott Igéjéhez. A szentírási alapismeretek általános bevezetése után az egzegézés a Szentírás egyes szövegeit igyekszik tudományos módszerrel megmagyarázni. Bibliikus teológiává alakul át az egzegézés, amikor az egzegéta, a Szentírás értelmezője nemcsak értelmezi az egyes szövegrészeket, ítéletet hoz egy-egy szöveg értelméről, hanem összefüggő, tematikus egységekbe rendezve feldolgozza az egyes részletkérdéseket. A dogmatika aztán már az egész kinyilatkoztatás tartalmával foglalkozik, azt módszeresen a hit fényében feldolgozza. Isten Szavát az egyház kapta és őrzi, adja tovább. Ebben a munkában a Biblián kívül a dogmatikus szembeül koronként az ember ön- és világfelfogásával. Így jön létre a dogma, a katolikus hit tárgya, olyan tétel, amelyet az egyházi tanítóhivatal Istentől kinyilatkoztatott igazságként kihirdet. Két lényeges döntő mozzanat van minden dogmában: az egyházi előterjesztés és a kinyilatkoztatott tartalom.

Akkor van egyetértés és összhang az egzegéta és a dogmatikus között, ha az egzegézés olyan tudományos előmunkálatokat végez a tanítóhivatal, a dogmatika számára, amelyek lehetővé teszik, hogy az egyház biztos ítéleteket mondjon ki szükség esetén. Ilyenkor kiderül, hogy az egzegézés eredményei milyen fontosak a katolikus dogmatika számára.

Ha a szentírás-magyarázat szabály szerint, az egyház közösségében, az egyház felügyeletével történik, akkor az egzegézés minden

teológiai tárgy számára nagyon lényeges. Termékeny értelmezési kör jöhet létre a teológián belül. A gyakorlatban a dogmatika mint az egyház tanításának képviselője befolyásolhatja és betájolhatja azt az előzetes megértést, amellyel az egzegéták az egyes szövegeket vizsgálják. Másrészt az ilyen beállítottságú egzegéta nélkülözhetetlen munkát végez a bibliai szövegek dogmatikus értelmezéséhez. Az egzegéta és a dogmatikus közös alapmeggyőződése az előzetes megértés, ahogyan elfogadják és értelmezik a kinyilatkoztatott, sugalmazott szövegeket. A Biblia Istentől sugalmazott szöveg, amely az egyházra van bízva, hogy vele táplálja a hitéletet. Még az egzegéták kutató munkáját is alapvetően meghatározza két szempont: a Szentírás sugalmazott mű, és hitelesen csak az egyház életén belül értelmezhető. Félreértés ne essék! Nem arról van szó, hogy a dogmatika igáját az egzegéták nyakába helyezzük, hanem csak arra szeretnénk rámutatni, hogy kölcsönösen függnek egymástól. A dogmatikus csak akkor tudja felhasználni az egzegéták eredményeit, ha az egzegéta tudatában van a vele szemben támasztott követelményeknek. Minden teológiai kutatás fő alapja így ténylegesen a Szentírás, ezért a dogmatikusok is függnek az egzegéták előzetes munkájától.

Több szélsőséges magatartás fenyegeti a dogmatikusokat. Az egyik az a dualizmus, amely mereven szétválasztja az igazságot a nyelvi kifejezéstől, tehát függetleníti magát az értelmezéstől. A másik a fundamentalizmus, amikor azonosítja a Szentírás isteni és emberi mozzanatait, és még a történeti feltételekhez kötött nyelvi kifejezéseket és tényeket is kinyilatkoztatásként veszi. A harmadik, amikor a dogmatikus bizonyítási eljárásában önkényesen kiragadott szövegekkel érvel.

A teológiában a biblikus hermeneutika, az értelmezés tudománya önálló tudományággá lett. Századunkban különböző hermeneutikus elgondolások egyre komolyabban hatnak a Szentírás értelmezésére. Megkísértheti ez a helyzet az egzegétát, hogy az egyházi, dogmatikus elvárásoktól függetlenül értelmezze a bibliai szövegeket. Sőt, állandó feszültség jelentkezik a kutatást, az oktatást és az igehirdetést szolgáló egzegéta és dogmatikus között. Nemcsak személyi, módszertani tényező az alapja ennek a feszültségnek. Magában a teológiában rejlik a probléma csírája. Isten Szava emberi szerzők közreműködésével jutott el hozzánk, a szöveg egyidejűleg ered Istentől és a sugalmazott szerzőktől. Ugyanez a helyzet áll fenn ma is az egyház életében. Eltérő nézőpontok ütközésében kell az egzegétának és a dogmatikusnak együttműködni. Nem könnyű összehangolni a két fajta kritériumot, amikor egyre világosabban látjuk a Szentírás emberi eredetének oldalát (irodalmi műfaj, szerkesztés) és mint sugalmazott szöveget.


Néha az a helyzet áll fenn, hogy a dogmatikusok és az egzegéták a maguk módján, külön-külön értelmeznek szövegeket, egymásnak el-lentmondó módon. Nem oldaná fel ezt a nehézséget az sem, ha hivatkoz-nánk a Szentírás különböző értelmeire, amint ezt a középkori teoló-gusok tették. Nem vonható kétségbe a katolikus teológiában, hogy az egzegétának szem előtt kell tartania az egyház hivatalos tanítását. A Szentírás az egyház könyve, és mint ilyennek van vitathatatlan tekinté-lye. Különben az egzegéta csupán irodalmár, irodalomtörténész vagy vallástörténész lenne, vagy olyan tanító, aki alkalmilag rögtönzött véle-ményét adná elő. Egyébként az egzegéta legelőkelőbb feladata az, hogy a tanítóhivatal döntéseihez, az egyházi igehirdetéshez alapot és szempontokat szolgáltasson. Mindenképpen el kell ismerni az egzegézés pozitív kutató elveit. Tudomásul kell venni a történetkritikai, iroda-lomkritikai szempontokat, amelyek a lehető legnagyobb objektivitás követelményeit közvetítik. Közben figyelni kell arra is, hogy a szöveg-ben kifejtett állítás igazán az apostoli egyház tanúságtétele. A katoli-kus egzegéta természetszerű feladata, hogy mint teológus felelős-séget érezzen a szöveg műfaja és sugalmazottsága iránt.

A mai dogmatikus megújulásnak egyik fő feltétele, hogy helyesen lássuk az egzegéta feladatát az egyházban. Kétségkívül nagy előnye van a történetkritikai módszernek. Azonban a nyelvi és a történeti ösz-szefüggések kutatásában a dogmatikus állításokra is figyelemmel kell lenni. Leglényegesebb az, hogy tudatában legyünk az értelmezésben, hogy sugalmazott szövegről van szó, benne Isten Szava hangzik fe-lénk. Isten és ember közös tapasztalata tárul föl a Szentírás olvasása közben, ha hittel olvassuk és hallgatjuk.

Az egzegéta és a dogmatikus mai helyzetét szellemesen világítot-ta meg H. Schürmann biblikus, aki világosan észlelte a mai értelmezés valóságos problémáit. Hogyan kell válaszolni helyesen a feltett kérdé-sre: egzegéta Ön vagy teológus? A válaszadásban vissza lehet kérdez-ni valahogy így: zongorista Ön vagy muzsikusz? Ez a tényállás megvilá-gíthatja a dogmatika és az egzegézés, a reflexió és az értelmezés ösz-szetartozását és különbözőségét. A Szentírás értelmezése az egyház érdekében történik. Az egyházi igehirdetés nem lehet meg a Szentírás kritikailag is igazolt értelmezése nélkül. A Szentírást nem lehet herme-neutika nélkül értelmezni. A Szentírás igazi értelme viszont csak a hit-életben tárul föl. Csak az egyházban élő és tevékenykedő egzegéta tárhatja föl a Szentírás eredeti értelmét; ha ettől eltér, akkor csak egyé-ni véleményét adja elő. Csak a hívő egzegézés van abban a helyzet-ben, hogy a Szentírás eredményeit a dogmatika is értékelni és felhasz-nálni tudja.


Olvasóink kérdezik

A kérdésekre Székely János egyetemi docens válaszol.

 **Kérdés:** Az apokrif írások nem kerültek be a Szentírásba, ezért sokan mondják, hogy nem kell velük sokat foglalkozni. Ennek ellenére fennmaradtak ezek az iratok, sőt könyv formájában is olvashatjuk őket. Ha valaki bibliai témájú művet akar írni, pl. színdarabot vagy regényt, felhasználhatja-e az apokrif iratokat?

Válasz: Az apokrif iratok, akár zsidó, akár keresztény eredetűek, vagy elvi okokból (azaz tanbeli problémák miatt), vagy keletkezésük ideje folytán (mivel az ó- ill. újszövetségi kánon lezárása utániak) nem kerültek be a Bibliába. Az Egyház nem látta bennük a sugalmazó Szentlélek munkáját. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ezek az írások ne tartalmazhatnának megbízható hagyományokat akár a zsidóság történetével (pl. Makkabeusok 3. könyve), akár Jézus vagy az apostolok életével (pl. Fülöp evangéliuma) kapcsolatban. Minden egyes esetben külön vizsgálódás kell, hogy eldöntse az adott hagyomány szavahihetőségét.


Különös jelentősége van ezek között az írások között a Nag-Hammadi-i gnosztikus kopt könyvtárban megtalált Tamás-evangéliumnak. Ez az írás 114 jézusi mondást közöl (köztük példabeszédek is), melyeknek közel fele a kánoni evangéliumokban nem szerepel. A Tamás-evangélium a szinoptikus hagyománytól független forrásokból is merít, és így sok esetben Jézusnak az Újszövetségben nem közölt, de hiteles mondásait tartalmazza.

 **Kérdés:** A Lk 4,19-ben szereplő »Úr kegyelmének esztendeje« nem vonatkozhat-e a zsidó jubileumi évre (talán innen ered a hallgatóság kezdeti helyeslése is)? Nem segít-e ez az adat Jézus életének kronológiáját pontosítani?

Válasz: A názáreti zsinagógában történő esemény hagyományát Lukács a Márk-evangéliumból veszi át (Mk 6,1-6). Az Izajás-idezetet (Iz 61,1-2) ő fűzi hozzá ehhez a jelenethez, mintegy fémjelvezve vele Jézus egész nyilvános működését: az Ő tanításának ideje az Úr kegyelmének esztendeje, az Idők, a történelem közepe és csúcspontja volt. Ezenfelül úgy tűnik, hogy a jubileumi év (minden 49/50. esztendő) törvényét (minden adósság elengedése, a földek visszaadása az eredeti tulajdonosnak: Lev 25) talán sohasem tartották be. Legalábbis a Bibliában nincs nyoma a betartásának. Jer 34 nem a jubileumi év, hanem a szombat-év (minden hetedik) törvé-

nyének betartására (a héber rabszolgák felszabadítására) tett kísérletről számol be. Így a jubileumi éveknél nincs kronológiájuk, nem segítenek Jézus működésének időpontját meghatározni.

Tágabb értelemben azonban Jézus használta a jubileumi év gondolatkörét. Isten Országát gyakran a jubileumi évhez hasonló eseményként írja le [pl. 8 boldogság; válasz Keresztelő Jánosnak (Mt 11,2-6); lakoma (Lk 14,12-24); adósságelengedés (Mt 18,21-35); megbocsátás]. Nem véletlen, hogy a 2000. évre készülve a kereszténység (és a pápa) felhívást intéz a világhoz, hogy legyen ez az év Jubileum, az adósságok elengedése, az igazságtalan kizsákmányolás megszüntetése. Nem kegyet gyakorolna a fehér ember, hanem a legszorosabban vett igazságosság követelményét teljesítené, ha az általa már többszörösen kirabolt, meghódított, kihasználta Afrika, Dél-Amerika stb. adósságát elengedné.


 **Kérdés:** (Egy igen részletes levelet kaptunk, amelyből a kérdés lényegét így foglalhatjuk össze:) A »Kézikönyv a Bibliához« (Lilliput Kft, 1992.) a 111. oldalon azt írja, hogy az újszövetségi írók a zsidó naptárt használták; az 535. oldalon Jn 19,14 magyarázatában viszont azt találjuk: valószínű, hogy János a római időszámítás szerint mérte az időt. Ez nem segít a Mk 15,25 és Jn 19,14 közti (a nagypénteki események időzítésére vonatkozó) ellentét feloldásában. Bár a keresztrefeszítés időpontja az üdvtörténet szempontjából másodlagos, mégis »még a legkisebb részletnek is nagy a jelentősége, ami Jézussal kapcsolatos«.

Válasz: Mindenekelőtt példamutató és igen tiszteletreméltó a probléma felvetésének alapossága, a világos megfogalmazás. Látszik, hogy levélírónk igen komolyan foglalkozott ezzel a kérdéssel, és a válasz nagy részét tulajdonképpen meg is adta.

Valóban valószínűnek látszik, hogy János evangélistát teológiai célok vezetik, amikor Jézus elítélését, majd keresztrefeszítését Húsvét előestéjének (Niszán 14, péntek) délutánjára teszi. Ezzel párhuzamba állítja Jézus szenvedését a húsvéti bárányok feláldozásával, amely ekkor kezdődött a templomban. Ugyancsak ez a gondolat vezetheti Jánost, amikor a betániai vacsorát, amely Márk 14,1 szerint Niszán 13-án, szerdán este volt, előbbre hozza »6 nappal húsvét előtt« (Jn 12,1). A húsvéti bárányokat ui. legkésőbb Niszán 10-én be kellett szerezni, és attól kezdve őrizet alatt tartani (Kiv 12,3.6). Így érkezik az Isten Báránya Húsvét előtt Jeruzsálembe, hogy feláldozza önmagát.

Feltehetően tehát Márk kronológiája az eredetibb, amely szerint Jézust Niszán 15-én, pénteken, Húsvét napján feszítették keresztre. A nap kérdése (Niszán 14-e vagy 15-e) mindazonáltal egyértelmű-

en nem dönthető el – csillagászati érvek alapján sem –, de valószínűnek tarthatjuk ezt a dátumot. Márk időbeosztásában (reggel: átadás Pilátusnak; 9 óra: keresztrefeszítés; du. 3 óra: halál), bár szemmel láthatóan igen sematikus, nincs okunk kételkedni. Lehetséges ugyan, hogy apokaliptikus motívumok is közrejátszanak az órák megadásában, mert az apokaliptikus szemlélet szerint Isten terve évekre és órákra pontosan meg van szabva, és a végső idők vajúdaival kapcsolatban ismételten szerepelnek 3 órás időtartamok is (4 Ezdr 6,23), a márki kronológia alapvetően mégis teljesen valószínű.

 **Kérdés:** Máté evangéliumában olvashatjuk, hogy Jézus arra tanít: ha szemed, kezed vagy lábad bűnre csábít, vágd ki, vagy vágd le. Jobb neked, ha egy testrészed elvesz, mintsem az egész lélked. Hogyan értelmezhető ez a tanítás, és miért használ Jézus ilyen erőteljes felszólítókat?

Válasz: Jézus igen gyakran túloz, hogy meghökkentsen (pl. »könnyebb a tevének átmenni a tű fokán...«). Mi általában félvállról vesszük a bűneinket, középszerűségeinket; kiegyezünk, együtt élünk velük. Jézus azt mondja, hogy a bűnök veszedelmes fenevadak: ha nem irtjuk ki őket kegyetlenül, akkor felfalják az életünkben mindazt, ami szép, elveszik a gerincünk egyenességét, a szemünk csillogását, a házastárs bizalmát és szeretetét. Jobb szakítani a bűnnel, még ha fájdalmas is, mint melengetni és aztán látni, ahogy elpusztít bennünk és körülöttünk minden igazán jót, tisztát, igazat.



Szikomorfa

Kereszty Zoltán

»Nézzétek a mező liliomait...«

Szemelvények egy most megjelent szép könyvből (Kereszty Zoltán, »Nézzétek a mező liliomait...«, Bibliai növények a hit és a tudomány fényében, MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete, Budapest, 1998).

Kapható a Bibliaközpontban. Ára: 3200,- Ft.

1. A szikomorfa (eperfügefafa, vadfügefafa)

A gyakran töben elágazó, 10-15 m magas, vízszintes ágú, olykor 2 méter átmérőjű, de mindig alacsonytrözsű fa könnyen megmászható. Hosszú, erős gyökerei biztosan tartják sűrű, kitűnő árnyékot adó, terebélyes koronáját. Ahogyan a párásabb tengerparti városokban ma is kedvelt utcafa, e jó tulajdonságát minden bizonnyal a bibliai időkben is kihasználták. Ezért lehetett a Jerikó felé vezető út mentén is néhány vadfügefafa Zakeus szerencséjére. A Szentföld ősi, harmadkori reliktum fája a meleg, tengerparti zónában, a Jordán-völgyben, de leginkább mély fekvésű síkságokon élt nagy tömegben (1Kir 10,27). A valódi fügefától elsősorban kisebb, megnyúlt szív alakú, illatos és örökzöld leveleivel, továbbá a fa minden ágán elágazó, dús fürtökben lógó, apróbb, sárgáspirosra érő terméseivel különbözik. A fagyot nem bírja, sőt hidegebb teleken lombhullatóvá válik, ahogy ez Tel Aviv utcáin néha megfigyelhető. Dió nagyságú, kemény, gyorsan aszúsodó, ezért savanykás-kesernyés »fügebogyója« csaknem élvezhetetlen, bár megérve néha édes is lehet. Minthogy íze erősen függ érettségétől, csak válogatva ehető. Gyümölcse a bibliai időkben is a szegény emberek tápláléka volt. Nedvességnek és korhadásnak ellenálló, mégis könnyű, porózus fája kiválóan alkalmas építkezésre. Az egyiptomiak különösen koporsók és mennyezetek, valamint bútorok készítésére használták nagy mennyiségben.

Az Ám 7,14-ben a próféta vadfügével kapcsolatos foglalkozását a fordítások körülírják: 'szedek, termeszek, gondozok, nevelek' stb. Az eredeti héber szó, *balos* pontos jelentése azonban más: 'vágó, szurkáló'. Minthogy a virág megtermékenyítését végző *vadfügedarázs* (*Sycophaga sycomori*) szúrása a magházakat gubacsképzésre ingerli, ezek az álművek ehetetlenek lesznek. Ennek megakadályozására a régiek ügyes módszert alkalmaztak: hegyes késsel megfelelő módon behasították, 'beszúrták' az éretlen kis fűgét, hogy a darázs elkerülje. A termés bevágása egyúttal etilén termeléssel jár együtt, ami a terméseket gyors növekedésre és érésre serkenti: három nap alatt sokszorosára nőhetnek. Innen ered a fordításokban használt feldíszítő, felöltöztető, 'dresser'

kifejezés. Tekoa vidékén a júdeai pusztaságban pásztorkodó Ámosz a száraz nyárvégeken feltehetően a Jerikó környéki fügetermesztőknel dolgozott ilyen »szurkáló emberként«. Ezt a műveletet Egyiptom és Ciprus szegényebb vidékein még századunkban is végezték. A vadfügefa sokkal bonyolultabb és részleteiben ma sem teljesen ismeretlen megtermékenyítési folyamatát, a fügedarázs és a mesterséges bevágás szerepét régóta kutatják.

A szikomorfa hosszú életkora és az olajfához hasonló rendkívüli sarjadóképessége miatt a *túlélés*, a *halhatatlanság* jelképe. Ha a homok teljesen betemeti, vagy a szél kifújja gyökerei közül a homokot, képes igen hosszú idő után is újra hajtani. Gyökerének szilárdsága a *hit* erejét jelképezi. Az egyiptomi kultúrában igen ellenálló és az örök életet szimbolizáló tulajdonsága miatt szikomorfából készítették a múmiakoporsókat. Kairó közelében Mathareenál egy nagyon öreg szikomorfa őse alatt pihent a helybeli legenda szerint az Egyiptomba menekülő Szent Család.

2. A pászkavacsora salátája

A törpe katáng és a vele együtt tárgyalt, salátaként, főzelékként vagy fűszerként, esetleg teaként használt növényekről többek közt ezeket olvashatjuk:

A bibliai kor embere, eltekintve a reggeli néhány falattól, naponta általában kétszer evett; dél tájban a munka közben elfogyasztott szerény uzsonna után a fő étkezés a hazatérés után este következett. Ez volt a különleges alkalmakra rendezett ünnepi étkezések, lakomák ideje is. Ilyenkor a résztvevők nem ültek, hanem féloldalukon támaszkodva félkörben feküdtek egy alacsony asztal körül, amire az ételeket a szemben fekvő oldal felől felszolgálták. A fő fogás különböző kenyérfélék mellett elsősorban főzelékekből, salátákból és gyümölcsökből állt. A szegények legtöbbje a salátának valót főként a



Törpe katáng (keserű saláta)

felsorolt vadnövényekből gyűjtötte össze, amelyek között minden valószínűség szerint a törpe katáng nőtt a legnagyobb tömegben. Hosszabb ideig meleg vízben áztatva keserűsége csökken, így kellemesebb ízű lesz. Húst csak ritkán, inkább ünnepi alkalmakkor ettek. Bizonyos húsfélék elsősorban vallási okokból voltak tiltva, mert valamely szomszédos pogány vallás szent áldozati állataiból származtak. Ilyen volt a sertés, a rómaiak és hettiták szent állata. Vallási ünnepeiket felolvasással, imával és szertartásos étkezéssel tartották meg pontosan előírt étrend szerint. Kiemelkedő ünnepük volt az egyiptomi szabadulás évenkénti megünneplése a pászka vacsorával. A lakoma a keleti népeknél sokkal többet jelentett a puszta jóllakásnál: közösségvállalás, barátság és szövetség kifejezése, ezért a vacsora-meghívás megtiszteltetésnek számított.

A pászka vacsora (peszah). A húsvéti bárány elköltési szertartása új tartalmat nyert, amikor az utolsó vacsorán Jézus az Eucharisztia megalapításának eszközévé emelte, és általa az Isten országához tartozás tökéletes közösségét és szövetségét hozta létre. Az első peszahot, amelyet a kivonulás történelmi eseményének részeként éjjel tartottak, évenként megújították, és az ígéret földjének reményével gazdagították. Ezen az egységet erősítő ünnepi vacsorán egy töretlen csontú, a templomban leölt és tűzben egészben megsütött fiatal áldozati bárányt kellett teljesen elfogyasztani életük jövőbeni teljes megújulását jelképezve, miközben az Úr Mózes által közölt 4 ígéretét idézték fel 4 pohár bor szertartásos elfogyasztásával.

A bevezető ima után a megszentelés első poharát itták ki, jelezve e vacsora különleges voltát. Ezután sós vízbe mártott keserű saláta leveleket fogyasztottak a szolgaság nehéz idejére és a tengeri átkelésre emlékezve. A kovásztalan kenyér megtörése után elmondták a szabadulás történetét, amelyet zoltárok éneklésével és a magyarázat második poharának kiürítésével fejeztek be. Kézmosást követően most osztották szét a kenyérdarabokat és a bárányhúst, amelyek elfogyasztását egy szertartásos mozzanat előzte meg: egy darab kenyeret és keserű salátalevelet dióból, almából, datolyából és gránátalmaléből készített sűrű gyümölcs-szószba, a »kharoset«-be mártva vettek magukhoz. Csak ezután került sor a bárányhús elfogyasztására, amelynek végén a családfő hálát mondott és áldást adott, majd kiitták a hálaadás harmadik poharát. Befejezésképpen elénekelték a 136. hálaadó zoltárt és kiürítették az áldás negyedik, búcsúpoharát. Jézus a pászka ünnepi vacsoráját az Újszövetség szentségi ajándékává avatta, amelyben Ő maga az áldozati Bárány, a kovásztalan kenyér köztünk maradó teste, a bor pedig a kereszten értünk kiomló vére. A keserűfüvek az Údvözítő szenvedésére utalva új jelképi tartalommal gazdagodtak.

A Szentírás az életemben

Előző számainkban kértük Olvasóinkat, írják meg a Szentírással kapcsolatos élményeiket, tapasztalataikat. Örömmel olvassuk Olvasóink válaszait, és ezeket a szép vallomásokot rendre megosztjuk másokkal is.

*Igen jönnek napok
– mondja az Úr, az Isten –,
amikor éhséget zúdítok a földre:
éhséget, de nem kenyérre,
szomjúságot, de nem vízre,
hanem az Úr szavának hallgatására (Ám 8,11).*

Nincs találébb jelkép az ember esendő világára, lelkére, mint a nagy tengerre kifutó hajó, amelynek a túlsó partra kell érnie. Mennyi minden éri azt a hajót az indulástól a célbaérésig!

Az ínséges napokban lehet megtanulni, hogy tenni kell valamit az éhség és a szomjúság csillapítására. Az ínséges napokat gyermekkoromban megtapasztaltam. Ezért ifjúságomat a nagy várakozás és a keresés jellemezte. Így kerültem kapcsolatba egy budai ifjúsági biblia-körrel. Hitetlenül is érdekesnek és vonzónak találtam az ottani légkört. Itt kaptam 1967 karácsonyára egy Bibliát, Károli Gáspár fordításában. A legnagyobb ajándék akkor Isten szava volt hozzám. Úgyanis két kiemelt szentírási idézetet adták át nekem:

*»Boldogok, akiknek szívük tiszta,
ők meglátják az Istent« (Mt 5,8).
»A szeretet soha el nem múlik« (1 Kor 13,8).*

Ezek a gondolatok megmozgatták értelmemet. Irreálisnak tartottam az Isten látását.

Ebben az időben tanulmányoztam Madách művét, Az ember tragédiáját. Az utolsó színben megragadtak az alábbi gondolatok:

*Uram, rettentő látások gyötörnek,
S nem tudom, mi bennük a való,
Óh, mondd, minő sors vár reám!
E szűk határu lét-e mindenem,
mely közt lelkem szövedik?*

Mivel téves volt ismeretem az emberről, a szabadságról, a világ létezéséről, csak a sok miért fogalmazódott meg bennem. De éreztem a nagy hiányt. A tökéletes szépség, jóság, igazság után vágyakoztam valójában.

Nem volt más választásom, visszakerültem a szülői házba, ahonnan menekültem. Nagy küzdelmek, feladatok vártak rám, minden erőforrás nélkül. Egy idő után értelmetlennek tűnt számomra az életem, és azt mondtam, nem csinálom tovább. Ebben a helyzetemben találkoztam két ferences missziós nővérrrel, akiknek sokat köszönhetek. Vidáman vigasztaltak, és csak annyit mondtak, hogy imádkoznunk kell. A korábbi megélt szentírási élmények után valami megmozdult bennem, és elkezdtem imádkozni.

Uram, Istenem! Mi az életem értelme és célja?

Mutasd meg, mit kell tennem, és add meg, hogy békességben éljünk!

1982 húsvétján kaptam meg a választ az 1967-es szentírási részekre és az imádságomra. A boldogság előlött rajtam. Megtalálta lelkem Azt, akit kerestem. Őt éheztem és szomjaztam. Isten jelenlétét teljes bizonyossággal megtapasztaltam. Most már tudom, kinek hiszek.

Ezután a kedvesnővérek ujjongó örömmel adtak át egy Bibliát a Szt. István Társulat 1982-es kiadásában az alábbi ajánló szöveggel:

»Az Eucharisztia után a feszület legyen a legnagyobb erőforrásod.

Mint a legértékesebb könyvet a világon,

úgy tanulmányozd a Szentírást.

Az igazi keresztény élet a kereszthordozás.

Mert »az Úr szava nem hiúsúlhat meg.

Nem tér vissza hozzám eredménytelenül,

hanem végbeviszi akaratomat,

és eléri, amiért küldtem« (Iz 55,10).

Cz. E., Budapest

TANÚSÁGTÉTEL

Egy zeneművész házaspár harmadik gyermekét akkor ismertem meg, amikor középső gyermekem, Gyszi az általános iskola első osztályába kezdett járni. Reggelente többször egyszerre érkeztünk az iskolához, s ekkor módom nyílt beszélgetni a gyermekekkel, többek között az élénk, mindig vidám Danival is. Ez a jó kapcsolat később is fennmaradt. Amikor csodálkoztam el a legjobban, amikor Dani egy zarándoklat alkalmával elém állt a vasárnapi szentmise után, és arra kért, hogy legyek a bérmaszü-lője. Természetesen elvállaltam, de fejtörést okozott, hogy mit adjak neki kereszténységének nagykorúsítása emlékére.

Ebben az időben jártam a Pázmány Péter Hittudományi Akadémia Levelező Tagozatára, hogy a Szentírást végre megérthessem úgy, ahogy azt a leghitelesebb tanító, az Egyház tanítja és a képességmentől telik. Mivel bérmafiam keresztnéve Dániel volt, aki a kedvencemmé vált Dániel próféta nevét »örökölte«, ezért az az ötletem támadt, hogy jó lenne, ha Dani is megismerkedhetne munkásságával. Így egy teljes Ó- és Újszövetségi Szentírást adtam neki a Szentlélek keresztsége felvételének emlékére. Az ünnepi ebédkor Dani édesanyja megjegyezte, hogy nagyon örülnek Dani ajándékának, mert bár van Szentírása a családnak, de ők arra törekednek, hogy mindegyik gyermeküknek legyen külön-külön saját Bibliája. Dani – mert »hál' Istennek« nagy a család – csak később kaphatott volna saját tulajdonú Szentírást. Így hát az Isten szava a legjobbkor érkezett. Évekkel később, amikor végzős hallgató lettem a már Katolikus Egyetemem előléptett Akadémián, azzal a kéréssel fordult hozzám Julika néni, Dani édesanyja, hogy jó lenne, ha valami tárgymutató-szerű segédkönyvet lehetne kapni a családi közös Szentírás-olvasáshoz, mert téma szerint szeretnék olvasni a Könyvet, s mindenki egy-egy azonos témához tartozó részt olvasna fel.

Mivel az egyetemen a professzor úr a tárgyhoz kötődő irodalomnak is terjesztője volt, ezért sok értékes segédkönyvhöz is hozzájuthatott minden hallgató. Így jutottam hozzá az Opálény féle konkordanciához, amire a családnak szüksége volt. Vettem hát egyet az egyik előadás után, s mivel épp karácsony közeledett, Daninak adtam ajándékol. Később, egy szeptemberi napon Dani arra kért, hogy kölcsönözzek neki egy evangéliummagyarázatot, mert barátaival elhatározták, hogy Biblia-kört alakítanak és Lukács evangéliumát tanulmányoznák. Az atya előadásaihoz szeretnének alaposan felkészülni. Természetesen adtam neki, ám később már magam tájékoztam terveikről, hogy időben hozhassa az »öreg angyal« karácsonyra, húsvétra a témákhoz illő szentírási irodalmat. Ezt követte időnként egy-egy beszélgetés a Szentírás valamely témájáról, ami barátságunkat is elmélyítette. Ma már a Korintusi leveleket tárgyalják, természetesen a Szegedi Kommentár anyagából, míg a Tesszalóniki levelekhez a Stuttgarti Kommentár is rendelkezésükre állt.

Abban az időben Péter, Dani bátyja, karthauzi szerzetesnek jelentkezett és Szlovéniába utazott, oda, ahol a rend noviciátusa van. Elutazásakor a keze ügyébe került kedvenc Bibliája – ami Dánié volt –, s magával vitte. Dani évekig kereste, de hiába. Egy alkalommal meglátogatta bátyját Szlovéniában, s akkor döbbsent meg, amikor testvére, aki közben kitanulta a könyvkötő mesterséget is, egy új, szép kötésben ajándékba adta vissza neki saját Bibliáját, mert a Könyv az évek óta tartó sűrű használattól már foszladozott. Dani azonnal ráismert, s örömmel fogadta vissza rég elvesztettnek hitt Szentírását, amely mellé kapott egy szép kötésű Szlovén Misszálét is. Most már Dani forgatja ismét a Könyvet, amely neki is, testvérének is életre szóló áldássá és összekötő kapocsá vált. Bevallom

őszintén, hogy mindez egy Szentírás ötletszerű ajándékozásával kezdődött, s nekem csupán annyi közöm volt hozzá, hogy készen álltam az égő mécses világának továbbadására. Akkor nem gondoltam, hogy egyetlen Biblia ajándékba adásából ennyi kegyelem származik. Pedig tudhattam volna, hiszen Deuteroizajás így ír az Úr Szolgájáról – amit épp az ajándékozás idejekor tanultam –:

»Kevés az, hogy Szolgám légy, s fölemeld Jákob törzseit, és visszatérítsd Izrael maradékát. Nézd, a nemzetek világosságává tettelek, hogy üdvösségem eljusson a föld határáig.« (Iz 49,6)

Ez a világosság pedig, a szent hagyomány és írásba foglalt mondani-
valója, a Biblia világossága.

B. Gy., Budapest

Ajándék a megpróbáltatásban

Legszébb szentírási élményem életem legsötétebb időszakában ért. Megoldhatatlannak tűnő élethelyzetben férjemmel Dániában vállaltunk munkát. Barátaink óvtak tőle, minthogy már nem voltunk fiatalok. A hirdetés igen vonzó volt: Istenfélő házaspár testvéri szeretettel vár segítők kezeket a háztartásban, a farmon, gazdasági munkában. Mindez – mint még írták – egy gyönyörű szigeten, tengerparti házban. Néhány baráti hangulata-tú levélváltás után elindultunk. Igen nagyot csalódtunk! Reggeltől estig tartó kemény munka, éhbérért. De ezt még bírtuk volna, ám magyar származású »úrnőnk« – mert e szó illik magatartásához – bánásmódja igen megalázó volt! Ez tulajdonképpen rajtam csattant, mert férjem a jóindulata-tú és művelt dán gazdával – angolul beszélgetve – jól kijött. Az én főnök-nőm azonban soha semmit nem talált jónak, bárhogy igyekeztem. Ellentmondó utasításokat adott. Esténként összetörve, feldúltan és halálra fáradva értem haza külön szállásunkra. Rohamosan gyengültem az állandó feszültségtől, gyomortáji idegfájdalom lépett fel, amely egy pillanatra sem szűnt meg. Se enni, se aludni nem tudtam rendesen. A lelkem is szárazságot élt át, imádkozni sem tudtam. Már megváltásnak tűnt volna a halál. Úgy láttam, ez hamarosan be is következik. Meg is néztem a temetőt, tes-
tem leendő nyughelyét.

Férjem vizsgált, bízott benne, hogy megszokom mindezt. Sajnálta, de valójában nem tudta, mit élek át nap mint nap, és hogy ezt nem lehet megszokni. Talán mártírhittel, Istennek teljesen odaadott lélekkel igen, de hol vagyok én ettől! Azért egyetlen mentsvárként elalvás előtt olvastam a Bibliát, de nem tudtam igazán elmélyülni benne. Csak felszínes figyelem-mel követtem a sorokat. János evangéliumánál tartottam éppen. Két mondatot újra és újra elolvastam. Nem tudtam miért, de állandóan visszatér-

Vallomások a Szentírásról

tem az elejére. Hányszor is? Nem tudom: tízszer, ötvenszer? Nem tudtam betelni vele, nem tudtam tovább olvasni. Az idő megállt velem, mintha ki-
léptem volna az életemből, nyomorúságomból, még a gyomortáji fájdal-
mat sem éreztem. Valami tágasságba kerültem, biztonságba. Öröm és re-
mény töltött el. Mindez ebből a szüntelenül ismétlődő két mondatból, me-
lyet most már hallani is véltem:

*»Úgy szeretlek titeket, ahogy az Atya szeret engem.
Maradjatok meg szeretetemben!« (Jn 15,9)*

Nem mondanék igazat, ha most azt állítanám, hogy másnaptól minden
könnyebb lett. De – mint e sorok bizonyítják – nem haltam meg ott (sőt
még seholsem). A szabadulás már nem sokáig váratott magára. Egy sze-
rencsés véletlen folytán (vajon véletlen volt?) férjem valamiért váratlanul
megjött a földről, és fültanúja lett, hogyan beszél velem a háziasszo-
nyom. Sőt, azt is észrevette, hogy teljesen igazságtalanul rendezi a hiszté-
rikus jelenetet. Próbált megvédeni, erre ő is alaposan megkapta a magáét.
(Addig hozzá mindig nagyon kedves és udvarias volt az asszonyom).

Másnap férjem döntése alapján hazaindultunk. Véget értek a lidérc-
nyomásos idők. De még hosszú hetekbe került, mire fizikailag és idegileg
rendbejöttem. A lelkemmel nem volt semmi baj. Úgy őriztem benne azt a
bibliai két sort, mint egy drága kincset, mint ajándékot a megpróbáltatás
idején. Azóta is eláraszt az öröm, valahányszor ezt az igét hallom, olva-
som:

»Úgy szeretlek titeket, ahogy az Atya szeret engem...«

Létezik ennél nagyobb vigasztalás a Földön?!

V. Gy.-né

*Továbbra is kérjük kedves Olvasóinkat, Tagtársainkat, vala-
mint a bibliaapostolképző szemináriumok résztvevőit, írják le
és küldjék el szerkesztőségünknek*

**Szentírással kapcsolatos élményeiket, tapasztalataikat,
amelyeket egyéni vagy közösségi szentírásolvasás ill. biblia-
órán való részvétel (bibliaóra-vezetés) során szereztek.**

Érdeklődve várják beszámolóikat a szerkesztők:

Tarjányi Béla, Vágölglyi Éva és Székely István

TÁRSULATUNK ÉLETÉBŐL

A **Szentírás Alapítványt**, amelyet Társulatunk hozott létre a bibliaapostolság támogatására, a Fővárosi Bíróság 1999. jan. 1-jei hatállyal **közhasznú szervezetté** nyilvánította, így támogatóinknak továbbra is lehetőségük van arra, hogy a Szentírás Alapítvány számára küldött adományok 30 %-át az adójukból levonják (a törvényben meghatározott korlátig). Ehhez közölniük kell velünk adószámukat is (kérjük, írják ezt a befizetési csekk a Közlemény rovatába). Igazolást a befizetésről csak 1000 Ft-tól küldünk. (Köszönjük megértésüket.)

Kérjük mindazokat, akik a jelzett adókezezményt nem kívánják igénybevenni, adományaikat minden esetben a Szent Jeromos Biblia-társulat csekkjére fizessék be. A Szentírás Alapítvány a fentiek értelmében a jövő évtől fogadhatja a Jótévcink által felajánlott (második) 1%-ot is. Az Alapítvány adószáma: 19639886-1-42.

Amint már jeleztük, a KNB-Zsebbiblia első két kiadása (50.000 példány) gyakorlatilag elfogyott, az utánnomást megrendeltük 30.000 példányban. *Ahhoz, hogy az újabb kiadást is féláron (1000 Ft körüli áron) adhassuk az egyházi közösségeknek, minden kötethez 4-500 Ft támogatást kell kapnunk ill. szereznünk.*

A budapesti **Jeromos-esték** keretében január második szerdáján **Thorday Attila** professzor szóban és vetített képek segítségével azokat a rendkívüli élményeket elevenítette fel, amelyekben francia fiatalok csoportjához csatlakozva 5 magyarnak is része volt a Szentföld gyalogos zarándokként való végigjárása során. Februárban **Tarjányi Zoltán** egyetemi professzor megvilágította a katekézis helyét a hitletétemény megélésében és továbbadásában; a Biblia fontos eszköz Isten és a hitoktató, az oktató és az oktatott, valamint (célként is) a tanuló és Isten kapcsolatában.

A *Jeromos esték* soronkövetkező programjai (minden alkalommal 18 órai kezdettel a Bibliaközpontban, Bp. VI. Teréz krt. 28. l.em.7.): *április 14-én Lukács László Sch.P.* teológiai tanár tart előadást »A Szentlélek a Szentírásban« címmel; *május 12-én Komoróczy Géza* egyetemi professzor előadása következik: »Babiloni történelem Dániel könyvében«; *június 9-én* pedig, a kilencedik munkaév végén, *hálaadó szentmisét* mondunk, utána kötetlen beszélgetés lesz.

Társulatunk érdrageti csoportja havonként tart összejövetelt. Az elmúlt év során a következő előadások hangzottak el: »A zsidó vallásos

Társulatunk

irodalom a Szentély pusztulásáig«, valamint »A zsidóság története a Szentély pusztulásától az állam megszűnéséig« (Filó Kristóf plébános atya előadásai). Dr. Kelényi István művészettörténész »Stella Maris« címmel a Szűz Mária-ábrázolásokat mutatta be diaképek segítségével. Vereczki András atya a templomban rendszeresített görögkatolikus szentmisék után a görögkatolikus liturgiát ismertette. Dr. Czákó László Ábrahámról tartott előadást: »...utódaid által nyer áldást a föld minden népe« címmel. A résztvevők egy-egy alkalommal a Nagyböjtről és a Nagyhétről készült videokazettát néztek meg, Nagyböjtben és Adventben pedig imaláncot kezdeményeztek az érdi egyházközségben. – A hétfői bibliaórákon 1998 ősze óta Kristóf atya Dániel könyvéről tart előadássorozatot. (Villás Valéria beszámolójából)

Társulatunk *pécsi összefüvetelei* (a Szent István téri Zárdatemplom hittantermében): *felhőtteknek* minden hó 3. hétfőjén 18 órakor, *ifjúsági bibliaóra* minden hétfőn 17 órakor.

Tagságunk egy kis csoportja minden második héten [az év páros péntekéin du. 5-6-ig a Bibliaközpontban] **imaórát** tart, hogy Isten áldását kiesdje munkánkhoz, és imába foglalja minden egyes társulati Tagunk, Jótevőnk és Olvasónk személyes problémáit, gondjait. Kérjük, a távolból is kapcsolódjanak be ebbe a közös imába. **A szentségimádások időpontja és az elmélkedések témája** (Bibliaközpont, minden második pénteken este 5-6-ig) 1999. áprilistól júliusig az ATYA ÉVÉBEN: **márc. 19:** Róm 8,14-17; **ápr. 2 (NAGYPÉNTEK):** Mk 14,36; **ápr. 16:** Lk 15,11-24; **ápr. 30:** Lk 15,25-32; **máj. 14:** Róm 11,33-36; **máj. 28:** Jak 1,17-18; **jún. 11:** 1Jn 3,1-3; **jún. 25:** Jn 17,1-3; **júl. 9:** Jn 3,16-17; **júl. 23:** Róm 1,19-20; **aug. 6:** Jn 6,37-43.

Az a **támogató együttműködés**, amely megnyilvánul Társulatunk Tagjai és füzetünk Olvasói részéről levelek, javaslatok, kritikák, kétkési segítség, ima, tagdíj, adomány és még sok más formában, igen nagy örömmel tölt el, és ezúton is szeretném mindezt a magam és mindannyiunk nevében ismételtelen szívből megköszönni!

A Társulat vezetősége, a Bibliaközpont munkatársai, a Továbbképzési Munkacsoport tagjai és a Szerkesztőség nevében **Társulatunk minden Tagjának, Füzetünk Olvasóinak és minden Jótevőnknek szívből kívánok az Atya évében**

Isten kegyelmében gazdag Húsvéti Ünnepet!

Tarjányi Béla ügyvezető elnök

**MINDEN ÉRDEKLŐDŐNEK
SZERETETTEL AJÁNLJUK
KIADVÁNYAINKAT:**

**A STUTTGARTI KISKOMMENTÁR
eddig megjelent kötetei:**

- ❖ J. Kremer, **2. KORINTUSI LEVÉL, SKK 8,** Ára: 480,- Ft
- ❖ W. Radl, **GALATA LEVÉL, SKK 9,** Ára: 230,- Ft.
- ❖ B. Mayer, **FILIPPI és FILEMON LEVÉL, SKK 11,** Ára: 240,- Ft.
- ❖ O. Knoch, **1. és 2. TESSZALONIKAI LEVÉL, SKK 12,** Ára: 220,- Ft
- ❖ P.-A. Seethaler, **1. és 2. PÉTER LEVÉL, JÚDÁS LEVÉL, SKK 16,**
Ára: 540,- Ft.

BIBLIKUS ÍRÁSOK sorozatunk:

- ❖ **SZENTÍRÁSMAGYARÁZAT AZ EGYHÁZBAN, BIR 1,**
Ára: 320 Ft.
- ❖ Mócsy Imre S.J., **MI A BIBLIA? BIR 2,** Ára: 340,- Ft.
- ❖ Tarjányi Béla, **BIBLIKUS TEOLÓGIA – Tanulmányok, BIR 3,**
180 o., Ára: 480,- Ft.
- ❖ Gyürki László, **A BIBLIA FÖLDJE – MAGYAR
SZENTÍRÁSFORDÍTÁSOK, BIR 4, 96 o.,** Ára: 360,- Ft.

***Aki a fenti sorozatokat megrendeli,
annak minden kötet árából 10 % kedvezményt adunk!***

TOVÁBBI AJÁNLATUNK:

- ❖ Vágvölgyi Éva, **CSENDES PERCEK,** Ára: 580,- Ft.
 - ❖ **Vágvölgyi Éva, AZ ARANYVIRÁG –** Mesék kicsiknek és nagyoknak (3. kiadás). Ára: 540,- Ft.
 - ❖ **Tarjányi Béla: ÚJSZÖVETSÉGI ALAPISMERETEK 1-2.** kötet (Szt. J. Bibliatársulat, 1996.) Ára: 560 ill. 400,- Ft.
 - ❖ A. Hecht, **Közös utunk a Bibliához –** A közösségi bibliaolvasás formái, módszerei (elfogyott, de rövidesen megjelenik).
 - ❖ Pollák-Kaim, **Héber-magyar szótár** (reprint) Ára: 1400,- Ft
 - ❖ **Jézus nyomában a Szentföldön** (album 144 beragasztható képpel) (1992) Ára: 380,- Ft.
-

Isten Szava

Éves hozzájárulás (postaköltséggel): 400 Ft

A Lélek nélkül erőtlen a szeretet

*Azt mondom, mindennél jobban szeretlek,
De ezek csak szavak, a valóság más.
Valójában én vagyok a legfontosabb,
S ha nagyon kritikus a helyzet,
Mindig magamat választom, Uram,
Bár százszor is kimondtam, hogy szeretlek.*

*»A szeretet mindent legyőz!«
Vallottam és hittem erősen, de most látom,
A Lélek nélkül erőtlen a szeretetünk,
És újra meg újra megtagadunk,
Mint Péter a főpap udvarában.*

*Küldd el nekiünk a Szentleket!
Váljon lobogó tűzzé
Szeretetiünk hunyorgó parazsa.
Tetteink és szavaink erőtlensége
Váljon erővé, életadóvá.*

Hava

örökre megmarad
